



SVIESA

Nr. 3 LIEPA-RUGPIŪTIS-RUGSĒJIS 1964

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y., 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redakcinė komisija: E. Mizara, A. Bimba. Atsakomąjasis redaktorius: A. Bimba

No. 3

Liepas-Rugpiūtis-Rugsėjis (July-August-September), 1964

XXX

Po 10-ojo LLD Suvažiavimo

Šiame "Šviesos" numeryje skaitytojas ras daug medžiagos iš įvykusio mūsų didžiosios Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos X suvažiavimo. Be pranešimų telpa platus atsikreipimas į narius. Jame nušviečiami darbai, kurie reikalingi atidžios kiekvienos kuopos, kiekvieno veikėjo ir pagaliau kiekvieno nario. Ypatingo dėmesio reikia visiems ir visur kreipti į paraginimą ruošti prie mūsų Draugijos ateinančiais metais įvyksiančio 50 metų jubiliejaus. Reikia, kad šis suvažiavimo paraginimas susilauktų iš mūsų visų nuoširdaus atsiliepimo ir paskatintų jau dabar planuoti jubiliejinis parengimus visose kolonijose, kur tik turime Draugijos kuopas.

Apie patį suvažiavimą jau buvo rašyta mūsų periodinėje spaudoje, todėl čia visa tai kartoti nėra reikalo. Gal tik svarbu storai pabrėžti tai, jog suvažiavimo nuotaika buvo optimistiška, konstruktyvi, viltiniga, jog jo dalyviuose jautėsi tvirtas pasiryžimas visomis jėgomis ir visu ilgamečiu patyrimu savo gretas toliau plėsti ir stiprinti, neatsižvelgiant į tai, kad ant didelės mūsų daugumos pečių jau sunkiai gula amžiaus ir ryšium su tuo fizinių negalumų našta. Tai duoda vilčių, kad suvažiavime pasibrėžtųjų tikslų bus visur siekiama su pa-

didinta energija ir dar didesniu pasiaukojimu.

Tačiau vieno visų dalyvių nusiskundimo negalima praleisti nepastebėjus. Visi mes jautėme, kad vienu savaitgaliu praveisti net tris suvažiavimus dar su dideliais parengimais laiko neužtenka. Ypač tai nukentėjo mūsų LLD suvažiavimas. Viskas praėjo labai suglaustai, labai skubinant. Nebeliko laiko platesniam pasikalbėjimui bei pasitarimui apie padėtį ir veiklą kolonijose, delegatams pasidalyti patyrimais. O kaip tik patyrimų pasikeitimai padeda pagyvinti veiklą kolonijose. Kaip dabar galvoji, tai būtinai reikėjo dar vienos geros sesijos tokioms diskusijoms.

Bet suvažiavimas, bendrai paėmus, labai geras suvažiavimas praėjo. žurnalo "Šviesos" išleidinėjimas bus tęsiamas. Bus dedamos pastangos jo turinį įvairinti, turtinti. Tikimės nuoširdžiausios visų mūsų bendradarbių talkos. Tik visi bendromis pastangomis mes savo tikslą pasieksime.

Reikia tikėtis, kad suvažiavimo optimistiška nuotaika pasieks visas kuopas, visus narius, visus veikėjus ir prisidės prie tolimesnio sustiprinimo viso mūsų Amerikos lietuvių pažangaus judėjimo.

Pas žymų Lietuvos peizažų kūrėją

V. JUNEVIČIUS

Populiarus Lietuvoje TSRS liaudies dailininkas profesorius Antanas Žmuidzinavičius. Kas domisi menu, kiekvienas stengiasi su juo susitikti, pasikalbėti, pasigėrėti nuostabiais jo darbais. Pas dailininką A. Žmuidzinavičių visada daug svečių. Ir tai nestebėtina, nes jis yra vienas iš žymiausių realistinio Lietuvos peizažo kūrėjas.

Kauno darbininkų dienos proga teko ir man pas jį pabuvoti. Vos įėjome į profesoriaus butą, esantį Salomėjos Nėries gatvėje, pasijutome kaip tikrame meno muziejuje. Visos buto sienos nukabinėtos jo paties kūrinių, eskizais, unikalniais darbais jo draugų iš viso pasaulio. Tarsi kino filme atsispindi dailininko aplankyto ir drobėje nutapytų tolimų šalių peizažai: šaltosios Barenco bangos, smailios kiparisų strėlės Juodosios jūros pakrantėse, negyvos Arizonos ir Meksikos dykumų platybės. Bet visų daugiausia paveikslų, kuriuose vinguriuoja senelis Nemunas, ošia Dzūkijos pušynai, dvelkia pasakiškas, tik juste pajuntamas Lietuvos ežerų ir piliakalnių grožis.

Maloniai nuteikia "Baltųjų Lakajų" ežeras, ir priverčia žiūrovą susimąstyti apie mūsų mielosios tėvynės ežerų grožį bei subtiliai drobėje užfiksuotos augmenijos ir jos atspindžių giliame vandenyje grožybę. Daugums primena paveikslas "Paežerio pušyne". Iš jo matosi, kaip įdūkęs vėjas drasko palinkusias pušis, bet jos nepasiduoda, tarsi simbolizuodamos anksčiau engtos ir slopintos Lietuvos liaudies vidinę moralinę ir fizinę jėgą. Daug širdies dailininkas įdėjo į paveikslą "Klaipėdos krašto žemumas". Originaliai nutapytas reljefas "Pabaltijo piramidėje". Kokį paveikslą bežiūrint — visi jie nuostabūs, lyriški, dainingi. Ypač malonūs akiai ir širdžiai gamtovaizdžiai apie Nemuną, pajūrį, Lietuvos laukus, miškus, gyvenvietes. Patraukia akį "Žemaičių dirvos", "Merkys". Šiuose paveiksluose ryškiai atsispindi dviejų skirtingų Lietuvos kampelių peizažai. Iš paveikslų apie pilia-

kalnius verti dėmesio "Tamapilis", "Rudamina" ir kiti.

—Šitas paveikslas vadinasi "Burinių jachtų lenktynės",— aiškina A. Žmuidzinavičius. —Kaip matote, jis dar nebaigtas piešti. Dar sukursiu keletą jachtų ir bus vienas iš mano nutapytų paveikslų ciklo "Kauno marios". Tiesa, visų jachtų neįmanoma sutalpinti į paveikslą, nes jų lenktyniavo daugiau kaip pusšimtis.

Mes pasijdomavome, kiek paveikslų įeis į ciklą "Kauno marios"?

—Trylika. Lygiai trylika,—sako profesorius.

—Vadinasi, irgi "velnio tuzinas",—pastebėjo vienas mūsiškių.

Kodėl "irgi"? Kai kam gali kilti toks klausimas.

Šia proga reikia priminti, kad profesorius A. Žmuidzinavičius yra ne vien menininkas bei didelis meno mylėtojas, bet ir aistringas įvairių liaudies meno kūrinių kolekcionierius. Kažkada dailininkui kilo mintis surinkti "velnio tuziną" liaudies meistrų išdrožintų velnių. Pirmąją velnio skulptūrą A. Žmuidzinavičius įsigijo 1906 metais. Netrukus savo planą jis įvykdė—surinko 13 velnių. Vėliau nutarė surinkti du "velnio tuzinus" šių mitologijos pabaisų. Kuo toliau, tuo ši aistringa "medžioklė" sekėsi geriau. Prieš kelerius metus A. Žmuidzinavičius jau svajojo apie 13 "velnio tuzinų" (169). O mūsų atsilankymo profesoriaus bute dieną šių velniukščių buvo daugiau kaip 16 "velnio tuzinų". Vieni pagaminti iš medžio, kiti iš kaulo, tretieji iš metalo, ketvirtieji iš porceliano ir t.t. Ir kokių tik jų nėra! Štai kaimo bernas raguotąjį verčia šokti su bizūnu, kitoje skulptūroje—ožys (velnio pusbrolis) velnio tempiamas už ragų į pragarą, trečioje—velnias teisia davatką, dar kitose—velnias apgauna poną, gundo cipdavatkę, neša Puntuką (didžiulis akmuo netoli Anykščių), nardina į pragarą "nusidėjėlius" ir kiti variantai. Greta "vietinių" velnių yra ir jų "giminaičių" net iš Italijos, Japonijos, Kinijos,

Meksikos, Prancūzijos ir kitų šalių.

Šiose skulptūrėliose atsispindi liaudies išmintis ir gilus sąmojus, meistriškai pavaizduotas talentingų žmonių fantazija. Be abejonės, profesoriaus A. Žmuidzinaičiaus surinkta gana didelė velnių kolekcija yra unikali ir ateityje ja domėtis ne vien Tarybų Lietuvos, bet ir užsienio liaudies meno tyrinėtojai.

Yra ir daugiau profesoriaus surinktų liaudies kūrinų, bet apie juos visus čia neparasyti, nes užimtų labai daug vietos.

Nors dailininko pečius slegia nemaža metų našta (Po poros metų jam sukaks 90!), tačiau jis žvalus, pilnas energijos ir kūrybinių sumanymų. Jo svajone savo namuose matyti M. K. Čiurlionio vardo dailės muziejaus filialą. Daugiau kaip tūkstantį savo kūrybos paveikslų ir visas kolekcijas A. Žmuidzinaičius padovanojo valstybei—liaudžiai. Dabar tvarkomas dailininko butas, derinami meno lobiai. Neužilgo čia bus

įrengtas dailės muziejaus filialas, kuris bus prieinamas plačiajai visuomenei.

Kai pasiteiravome apie profesoriaus ateities planus, jis atsakė, kad dar turi daug užmojų: numatęs nutapyti nemaža naujų paveikslų, užsibrėžęs sutvarkyti savo raštus. Jo knygą "Paletė ir gyvenimas" TSRS Dailės akademija planuoja išleisti rusų kalba. Reikia laiku ją parengti spaudai. Be to, baigia ruošti spaudai naują knygą, kuri bus pavadinta "Gyvenimo aidai". Į ją įeis dailininko parašyti eilėraščiai, pasakėčios, vertimai iš rusų kalbos ir kiti kūriniai.

Atsisveikindami su žymiuoju Lietuvos gamtos grožio meistru A. Žmuidzinaičiumi, palinkėjome jam geros sveikatos, sėkmingai įvykdyti visus savo užmojus, nenuilstamai dirbuotis mėgiamoje meno srityje. Iš dailininko namų išsinešėme savo širdyse dar gilesnę pagarbą menui.

TURINYS

Po 10-ojo LLD suvažiavimo	98
Pirmininkės K. Petrikienės pranešimas	99
LLD X-ajam suvažiavimui. Antanas Petrika	101
Žurnalo "Šviesos" redaktoriaus pranešimas	103
Į visus ALDL Draugijos narius	107
Brendimas. Eilėraštis. Vilius Laužikas	109
Suglauskime moterų veiklos jėgas. Ieva Mizarienė	110
Apie įžymųjį lietuvių tautos poetą. Bronius Raguotis	111
O jo poezijos metalas vis blizga ir vis žėri. A. Liepsnonis	113
Po saulės klevais. Eil. Ant. Miškinis	114
Sapnas. Eil. Eug. Matuzevičius	114
Bronių Pranskų palydėjus į kapus. Mislinčius	115
Kaip oras ir sveikata. Aldona Baltrūnienė	117
Lietuvoje išeis lituanistinė enciklopedija. P. Ulevičius	119
Žvaigždės priartės. Eil. Jonas Jurevičius	120
Jis ateina. Eil. Elvyra Pilkauskaitė	120
Tyluma. Apsakymas. Ringaudas Graibus	121
Tavo skrandžio sutrikimas ir maistas. E. Starkienė	123
Pusė milijono sportininkų Lietuvoje. M. Barysas	125
Pavasaris. Eil. Elvyra Kubiliūtė	126
Pas žymų Lietuvos peizažų kūrėją. V. Junevičius	127

Pirmininkės K. Petrikienės Pranešimas

LLD Suvažiavimui, Liepos 4, 1964, New York, N. Y.

Brangūs LLD suvažiavimo atstovai!

Techniškai imant, dar kelių mėnesių trūksta iki sukaks 50 metų nuo mūsų draugijos įsikūrimo, bet kadangi ateinančiais metais nebus suvažiavimo, tai šį suvažiavimą skaitykime jubiliejiniu 50 metų sukakties suvažiavimu.

Skubiai prabėgo tie 50 metų! Rodosi, kad taip neseniai susirinkę tarėmėsi organizuoti kuopas, plėsti draugijos darbui ribas, ir jau 50 metų sukaktis! Gyvenimas pasidarė taip skubus, toks turtingas mokslo, technikos išradimais, karais, revoliucijomis ir visuomeninio gyvenimo pakaitomis, jog visa tai tinkamai nušviesti nesijaučiu kompetiška. Be abejo, ateityje, kas nors išnagrinės tų įvykių eigoje mūsų didžiosios LLD suvaidintą vaidmenį.

LLD kūrėsi Europoje vykstančio karo sukuryje. Vėliau Amerikai įsivėlus į karą, visuomeniniame gyvenime įvykiai skubiai keitėsi, į kiekvieną naujai iškilusį klausimą reikėjo reaguoti. Pažangiųjų lietuvių veikimas grupavosi LSS (Lietuvių Socialistų Sąjungos) ribose. Sąjungos kuopos veikė kiekvienoje lietuvių kolonijoje.

Dėka pirmesniosios LSS vadovybės—Juozo Šukio, Juozo Ramanausko, Juozo ir Antano Baltrušaičių, Eidukevičiaus ir kitų, pažangiajam judėjimui tarpe lietuvių dirva jau buvo gerai paruošta. Iki Kapsuko atvykimui į Ameriką, 1916 m., J. Šukys buvo tarpe lietuvių politinio veikimo atsparu. LSS suvažiavimuose, įvairiose konferencijose, eiliniai nariai ir publika klausydavo Šukio nuomonės. Net politiniai priešai Šukį vadino "socialistų tėvu".

Sąlygoms susiklosčius, laikui bėgant formalė pažangaus judėjimo vadovybė perėjo į LLD ribas. Draugijos vadovybei reikėjo skubiai reaguoti į daugelį iškilusių naujų klausimų. Pirmutinis prieš reakciją mostas buvo išleidimas antikarinio G. R. Kirkpatricko veikalo "Karė, Kodėl?". Lie-

tuviai pažangiečiai visomis jėgomis kovojo prieš karą.

Rusijos revoliucija padarė stiprų poveikį į viso pasaulio socialistus. Kilo visur diskusijos, vystėsi griežti minčių pasidalinimai. Lietuviai socialistai nebuvo išimtimi. Ypač Kapsukui atvykus į Ameriką, prieštaravimai aštrėjo, pakol įvyko Amerikos Socialistų Partijos skilimas. Lietuviai pažangiečiai didelėje daugumoje nuėjo su partijos kairiąja dalimi ir pasivadino nauju vardu. Kadangi LLD konstitucijoje buvo pažymėta, kad LLD Centro Komitete gali būti tik tai LSS nariai, tuomet pasinaudoję tuo techniškumu, po priedanga LSS narystės, saujaulė uzurpatorių užgrobė LLD turtą. Draugijai teko bylinėtis, išiekvota daug pinigų. Su turto grobikais, taip vadinamais socialistais vienur-kitur nuėjo po kelis ar keliolika asmenų, bet kaipo vienetai, atskiros kuopos, visur pasiliko su draugija. Mes laimėjome moraliai. Pakeitus konstitucijos technikumus, draugija tęsė darbą tolyn.

Pokarinei reakcijai Palmerio vadovybėje siautėjant, daugeliui LLD veikėjų asmeniniai teko sunkiai nukentėti: vyko areštai, teismai. Keliose vietose visi susirinkimo dalyviai buvo suareštuoti, uždaryti koncentracijos stovyklose deportavimui. Buvo išdeportuoti. Ypač spaudos darbuotojai visaip buvo terorizuojami. Džiugu prisiminti, kad ir labai sunkiose sąlygose darbas LLD ribose žygiavo pirmyn; liaudis į mūsų darbuotojus žiūrėjo su pagarba ir reikale klausė jų patarimų.

Atsiminkime, prieš 50 metų mūsų eilės buvo didelės. Savo laiku LLD turėjo virš 7 tūkstančių narių. Tūlių knygų tiražas siekė 7 tūkstančių. Darbas tada buvo lengvesnis, veikėjai jauni. Renkant Centro Komitetą buvo iš ko pasirinkti. Dabar kito kiti padėtis, bet tai nereiškia, kad mes puolame į pesimizmą. Toli nuo to!

Šiame jubiliejiniame suvažiavime dalyvauja daug LLD veteranų — draugijos or-

ganizatorių. Liudna prisiminti, kad kai kurie puikūs darbuotojai jau ilsisi amžinai. Tais nepamirštamais didelės pagarbos užsitarnavusiais buvo: Leonas Pruseika, Dr. J. Kaškaitis, K. Vidikas, K. Steponavičius, St. Jasilionis, K. Stanislovaitienė, J. Karsonas, V. Žilinskas ir daug kitų darbuotojų. Jų didelis pasiaukojimas LLD labai pasiliks visiems laikams.

LLD darbas niekad nebuvo vien tik tai tarpe lietuvių. Pavarčius LLD išleistų knygų lapus, žurnalo komplektus, matosi, jog mūsų draugija buvo ir yra viso pasaulio pažangaus judėjimo dalimi. Kada draugija kūrėsi, visą pasaulį valdė išnaudotojai, karaliai, kapitalistai, dvasiškija. Dabar kita padėtis. Pažangiečių skelbtos idėjos virsta tikrove. Pasaulis griežtai pasidalino į dvi dalis. Dvi didžiosios valstybės — Amerika ir Tarybų Sąjunga lygiomis susitinka gyvenimo kelyje. Abiejų šalių mokslininkai ištobulino tokius naikinimo ginklus, kad atėjo laikas valstybinius ginčus spręsti konferencijų pasitarimuose, o ne bombomis. Iškilus termobranduoliniam karui, kaip mokslininkai nurodo, visi žūtume. Mes džiaugiamės, kad tarptautinio darbininkų solidarumo skelbtoji idėja triumfuoja ne tik mūsų senoje tėvynėje Lietuvoje, o ir daugelyje kitų tautų, neseniai nusikračiusių kolonialų jungą.

LLD susikūrė beveik išimtinai iš darbininkų, mažamokslių Lietuvos išeivių, kurie tikėjo liaudies gražesne ateitimi. Mūsų draugija išleido įvairiais klausimais 72 knygas ir jau 30 metų leidžia trimėnesinį žurnalą. Dauguma išleistųjų knygų savo vertės niekada nenustos. Kalbėdamas apie LLD išleistas knygas Lietuvos veikėjas Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo Universiteto dėstytojas Bronius Raguotis jas pavadino "Kareiviais mūšyje". O apie mūsų žurnalą "Šviesa" jis sako: "Jūsų žurnalas, lyg gera, skaišti dora šviesa skleidžia žmonių protuose ir širdyse taurias mintis ir jausmus, žmoniškumo ir demokratiškumo, taikos ir draugystės idėjas".

To paties Universiteto kitas dėstytojas, Jonas Bulota sako: "Šviesa" greta "Laisvės" ir "Vilnies" tapusi neišsemiamu šaltiniu, ištisa enciklopedija žinių apie bene au-

dringiausią, turtingiausią istoriniais įvykiais ir idėjomis XX amžiaus laikotarpį. Iš šio šaltinio semia žinias demokratinio darbininkų judėjimo Lietuvoje, Amerikoje ir visame pasaulyje istorikas, literatas, žurnalistas, aukštosios mokyklos dėstytojas. "Šviesa" išvarė gilią vagą lietuvių nacionalistinės kultūros pažangios minties ugdymo istorijoje".

Mūsų LLD nėra susvyravusi šiai šaliai — Amerikai ištikimybėje, jos demokratiškiems siekiams. Bet mes niekada nestovėjome nuošaliai, nebuvo pasyviais, matydami šalyje bent kokius trūkumus, diskriminaciją, skriaudą darbininkams. Mūsų veikėjai, mūsų spauda, mūsų atskiri vienetai visuomet jautriai reagavo į kožną Amerikos darbininkų ekonominę bei politinę kovą.

Sėkmingai užbaigę 1957 metais teisminę kovą, kada šalies prokuroras buvo pasimovęs visai sunaikinti mūsų Draugiją, manėme, kad nereikės daugiau po teismus taisyti. Bet... iškilo vėl kita problema, teisme yra užvesta byla nupilietinti Antaną Bimbą. Nupilietinus, be abejo, būtų bandoma jį deportuoti. A. Bimba yra LLD Centro Komiteto narys, taipgi žurnalo "Šviesos" redaktorius. LLD Centro Komitetas sudarė atskirą komitetą Antano Bimbos bylos vedimui. Draugijos vienetai ir daug pašalinųjų žmonių bylos eiga yra susirūpinę, padeda piniginiai.

Tiek apie mūsų Draugijos praeitį. Švėdami 50 m. sukaktį—auksinį jubiliejų, visai nesirengiame poilsiui. Nors amžius, tiesa, sulėtina mūsų žingsnius, bet pažvelgus į visus laimėjimus, kurie mūsų amžiuje buvo mūsų idėjų pasiekti, mes drąsiai stojame savo LLD toliau stiprinti. Mūsų darbui dirva dar plati.

ILGAAMZIAI ŽMONĖS

Neseniai Ukrainos Mokslų akademijos Fiziologijos Institutas baigė ilgaamžių žmonių registraciją. Pasirodo, Ukrainos TSR gyvena 11 tūkstančių žmonių, vyresnių negu 90 metų amžiaus, iš jų 1145 žmonės, vyresni negu 100 metų, apie 100 žmonių yra peržengusių 110 metų ribą. Pats seniausias Ukrainos TSR gyventojas 120 metų amžiaus. Dauguma ilgaamžių žmonių yra moterys — 74 procentai, o vyrai sudaro tik vieną ketvirtadalį — 26 proc. 90 procentų ilgaamžių žmonių gyvena kaimuose.

Ukrainos mokslininkai tyrinėja, kokios sąlygos padeda žmonėms pasiekti tokią gilią senatvę.

LLD X-ajam Suvažiavimui

Gerbiamieji Delegatai!

Pirmiausia leiskite man Jus nuoširdžiai pasveikinti ir palinkėti sėkmingai praveisti šį suvažiavimą. Nuo suvažiavimo tarimų dažnai priklauso visas tolesnis organizacijos darbas, jos pažanga.

Nežinau, ar daugeliui Jums žinoma, kad šis LLD suvažiavimas yra **dešimtas** eilinis suvažiavimas. Buvo dar du specialūs narių susirinkimai, kai pirmojo suvažiavimo tarimų šviesoje reikėjo Draugiją perorganizuoti: taisyti jos čarterį bei konstituciją, keisti jos vardą iš LDLD į ALDDL, atsiskirti nuo LSS bei Socialistų Partijos, naujai ją inkorporuoti New Jersey valstijoje ir atlikti kiti su tuo procesu susiję darbai. Pirmasis tuo reikalu šauktas narių susirinkimas įvyko 1920 m. sausio 31 d., o antrasis—1921 m. birželio 26 dieną; abu susirinkimai įvyko Bruklina.

Kai kas gali paklausti, kodėl per 50 metų Draugija turėjo tik 10 suvažiavimų? Tai yra todėl, kad suvažiavimai nebuvo laikomi reguliariai nusakytu laiku, kaip kad pav., LDS laiko suvažiavimus kas dveji metai. Tarp LLD suvažiavimų yra tarpų po 8 ir 9 metus. Kai nebuvo ūmių reikalų, suvažiavimai nešaukta.

Pirmasis LDLD suvažiavimas įvyko 1919 m. rugsėjo 28-29 dienomis Bruklina. Delegatų jame buvo 63, atstovauta 37 kuopos ir 3 apskritys. Tarp 63 delegatų buvo tik viena moteris, Paulina Balsis, atstovavusi antrajai apskričiai. Iš Centro sekretoriaus raporto paaiškėjo, kad į Draugiją pirmųjų keturių metų eigoj buvo įsirašę 5,860 narių. Tačiau suvažiavimo metu pilnų narių buvo tik 3,004; dalis jų išmirė, dalis pasitraukė, o kiti pašalinti.

Pirmasis suvažiavimas pertvarkė Draugiją, jis pabrėžė, jog jos vieta kaip buvo, taip turi ir visuomet būti — pažangiosios Amerikos lietuvių srovės avangarde, jo pirmosiose gretose.

Antrasis suvažiavimas įvyko 1923 m. kovo 10-11 d. Bruklina.

Trečiasis suvažiavimas įvyko 1928 m. kovo 5 d. Bruklina.

Ketvirtasis suvažiavimas įvyko 1933 m. liepos 3-4 d. Bruklina.

Penktasis suvažiavimas įvyko 1938 m. liepos 1-2 d. Bruklina.

Šeštasis suvažiavimas įvyko po 9 metų, 1947 m. kovo 29 d. Bruklina.

Septintasis suvažiavimas įvyko 1950 m. liepos 1-2 Bruklina.

Aštuntasis suvažiavimas įvyko, po 8 metų, 1958 m. liepos 6 d. Pittsburghe.

Devintasis suvažiavimas įvyko 1960 m. liepos 3 d. Filadelfijoje.

Dešimtas suvažiavimas įvyksta 1964 m. liepos 4 d. Niujorke.

Iš šio sąrašo matyti, jog visi suvažiavimai, įskaitant ir du specialius narių susirinkimus, įvyko Bruklina, išskiriant tik VIII suvažiavimą, įvykusį Pittsburghe, ir IX suvažiavimą, įvykusį Filadelfijoje. Dabartinį suvažiavimą nuo Bruklino skiria irgi tik Rytų upė. Atrodo, jog mūsų Draugija yra ištikima savo gimtinei! Ji Bruklina gimė ir dėl to jo neužmiršta.

Per 50 metų Lietuvių Literatūros Draugija savo nariams davė 72 knygas. Dauguma jų išleista Amerikoje, kitos Lietuvoje arba Tarybų Rusijoje. Be to, ji per 30 metų leidžia bertaininį žurnalą "Šviesa"; tai jau irgi nemažas darbas.

Geresniais laikais LLD turėjo suvirš 7,000 narių; dabar jų tebėra tik apie trečia to skaičiaus dalis. Kodėl narių skaičius sumažėja, galima nurodyti net kelias pagrindines priežastis: lietuvių imigracija į JAV beveik visai nutrūko, naujieji ateiviai (dipukai) į LLD nestoja, ji jiems perkairi, jie steigia savas grupeles; čia augęs jaunimas suamerikonėja, lietuviškų knygų neskaito, daug buvusių narių išgąsdino Palmerio gaudynės 1920 m. ir makartizmo reakcija 1950 m., dar kiti išbėgiojo, kai mūsų organizaciją 1953 m. gen. prokuroras bandė įtraukti į "subversyvių" grupių sąrašą, etc. Dalis išgąsdintų žmonių dar ir dabar bijo stoti į LLD. Be to, daugelis mūsų senųjų narių

kasmetai numiršta, o jų gretas atpildyti ne lengva. Dėl tų pačių priežasčių sumažėjo narių skaičius Liet. Darb. Susivienijime ir kitose organizacijose. Senatvės ir suamerikonėjimo bangose paskendo daugelis lietuvių savišalpos bei kultūros draugijų.

Tačiau nusiminti nėra ko. Viena, pesimizmu padėties mes pakeisti savo naudai negalime, o kita — įdėjus daugiau pastangų dar ir šiuo metu galima gauti naujų narių. Pav., Čikagos apylinkės apskritis išipareigojo iki šio suvažiavimo gauti 50 naujų narių ir, rodos, jau gavo. Tą patį padarė ir antroji apskritis. Manau, jog būtų galima susigražinti daugelį buvusiųjų narių, tik reikia noro. Reikia prie žmonių prieiti, su jais pasikalbėti, juos pakviesti ir daugelis jų grįš į senąsias kuopas.

Sunkumą šia prasme sudaro dar ir tai, kad senesniosios kartos Amerikos lietuviai neina jaunyn, jų gretos retėja. Kiti jau sunkiai įžiūri kad ir stambokas raides, jiems skaityti knygą sunku. Dėl to daugelis ir nuo organizacijos nutolsta. Gi jaunimo pas mus maža. Tačiau esantieji nariai yra pasiryžę Literatūros Draugiją išlaikyti ir senatvei nepasiduoti, nepaisant jų kalendorinio metų skaičiaus. Gerą tam pavyzdį duoda Miami, San Petersburg, Phoenix (Arizona) ir kitų miestų kuopos, kuriose veikia daugiausia pensininkai. Ir Literatūros Draugija gyvuos, kol Amerikoje bus klasiniai sąmoningų darbininkų, gerbiančių pažangiosios srovės knygą ir progresyvių lietuvių sąjudį.

Be kitų reikalų, šis suvažiavimas turėtų išspręsti klausimą ir knygų leidimo, įsteigti literatūros leidimui fondą. Seniau, kai organizacijoje buvo 6-7,000 narių, dėl lėšų knygų leidimui nebuvo bėdos. Gi šiuo metu, kai narių skaičius nėra didelis, o metinė mokestis maža, veik visi narių sumokėti pinigai išeina vien tik Draugijos administracijos reikalams; reikia sumokėti nuomą už ofisą, išmokėti nors menką sekretoriui algą, kai kurie Komiteto nariai gyvena nuo Centro tolokai, reikia jiems atmokėti kelionės lėšas, Centro korespondencija ir kiti raštinės reikalai.

Ateinantiems metams numatoma išleisti LLD istoriją. Būtinai reikia atžymėti Drau-

gijos 50-metinį auksinį jubiliejų ir tuo patim kartu įamžinti Draugijos nuveiktus darbus. Būtų labai bloga, jeigu Draugijos istorija numirtų kartu su mumis, jeigu ji liktų neužrekorduota specialioje knygoje. Gi tokią knygą išleisti būtų galima tik tuomet, jei būtų sukelta reikiamos lėšos, įsteigta tam fondas.

Techninės spaudos jėgos dabar pas mus labai silpnos; "Laisvės" ir "Vilnies" spaustuvės ir be knygų spausdinimo vos apsidirba. Spaudos reikmenys labai pabrangę. Tačiau net ir tos sunkenybės būtų galima nugalėti, jeigu būtų pakankamai pinigų. Tuo reikalu šis suvažiavimas turėtų pasirūpinti, išdirbti tam darbui planą. Kai kurios kuopos turi pinigų. Yra ir senesnjo amžiaus pasiturinčių draugų, kurie galėtų tokį fondą paremti stambesnėmis sumomis. Jiems tik reikia priminti, kad į grabą pinigų niekas nededa, kad naudingiau juos pavesti kultūriniam darbui, visuomeniniam darbui. Čia turėtų savo autoritetingą žodį tarti suvažiavimas.

Reikia tikėti, jog šis suvažiavimas paskatins narius smarkiau savo organizacijai padirbėti, o buvusius narius paragins grįžti į senąsias gretas ir dirbti švietimo, savišalpos, kultūros ir lietuviybės išlaikymo naudai.

Antanas Petrika

VILIJA

Plaukiau per jūras aš plačias,
Lipau stačiais, aukštais kalnais.
Mačiau tautų daug įvairių:
Juodų, geltonų ir baltų.

Ieškojau sau čia mylimos,
Kurią mylėčiau visados,
Kuri glaustųsi prie šalies,
Karštai, karštai man prie širdies.

Pasaulis didelis platus,
Margom tautom jisai gražus.
Kur auga mano mylima?
Ar yra dar tokia tauta,

širdy taip gera ir ramu,
Pamačius tėviškės laukus,
O tu brangioji Vilija,
Man būsi visad mylima.

Jaunutis

Žurnalo "Šviesos" redaktoriaus pranešimas

Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos suvažiavimui liepos 4 dieną,
Henry Hudson Hotel, New York, N. Y.

Brangieji draugės ir draugai delegatai
ir svečiai!

Dar kartą susirinkome iš plačios Amerikos miestų ir miestelių pasitarti mūsų didžiosios kultūros ir apšvietos organizacijos reikalais. Atsiminkime, kad nuo paskutinio mūsų organizacijos suvažiavimo prabėgo lygiai ketveri metai (suvažiavimas įvyko 1960 m. liepos 3 d. Philadelphijoje). Jie prabėgo, kaip žmonės sako, žaibo greitumu. Įdomu: juo didesnis metų kalnas kaupiasi ant mūsų pečių, tuo, mums atrodo, didesniu greičiu bėga valandos, dienos, mėnesiai, metai. Atrodo, kad tie ketveri metai buvo tik viena mažytė akimirka. O jie neprabėgo veltui. Mūsų Lietuvių Literatūros Draugija, mūsų pažangusis judėjimas nemerdėjo, nestovėjo vietoje, neatsilikė nuo gyvenimo.

Tiesa, gal mūsų praėjusiame suvažiavime iškilingas pasižadėjimas, kad "mes mojamės naujiems darbams ir naujiems laimėjimams", nebuvo šimtu procentų pasiektas, bet mūsų sąlygomis, atsižvelgiant į senosios išeivijos gretų senėjimą ir spartų retėjimą, didžiuliu laimėjimu, man atrodo, reikia laikyti išlaikymą senųjų pozicijų, griežtą atsisakymą nusilenkti sunkumams, nedavimą į mūsų kovingas gretas įsiskverbti pavojingai pesimizmo ir bevilties ligai. Jau tas vienas faktas, kad mūsų gretos tebėra tvirtos ir veiklios, kad gi dar tai šen, tai ten pavyko jas net sustiprinti, įtraukiant į jas naujų žmonių, padidinant jas naujais nariais, kalbėkite kaip norite, yra didelis laimėjimas.

Šiomet sukako lygiai 30 metų, kai mes pradėjome leisti "Šviesą". Nežinau, ar daugelis mūsų 1934 metais buvo tokie optimistai tikėti, kad pajėgsime žurnalą išleisti per ateinančius trisdešimt metų, kad ateis 1964 metai ir mes minėsime jo 30-ją sukaktį! Bent jau man, mieliausi draugai, neatėjo į galvą, kad iš tų trisdešimt metų

man teks būti "Šviesos" atsakinguoju redaktoriumi daugiau kaip dvidešimt aštuonerius metus! Kokia laimė, koks džiaugsmas!

Trisdešimts metų! Kasmet po keturius numerius. Viso apie 120 numerių. Savo vaizduotėje sudėkite juos vienas ant kito. Ar galite įsivaizduoti, kokia didžiulė stirta pasidaro? Šiomis dienomis man reikėjo perversti visus tuos 120 numerių ir užmesti žvilgsnį ant jų turinio. Nesiranda tokio visuomeninio klausimo, į kurį nebūtų buvę vienokioje ar kitokioje formoje atsiliepta, prabilta. Ir prabilta buvo garsiai, energingai, kovingai iš darbininkiškų, iš pažangos pozicijų.

Žinoma, nežinau, kiek mūsų organizacijos nariai, žurnalo skaitytojai, iš tos didžiulės stirtos raštų pasisėmė sau naudos, pasinaudojo jais savo žinojimo lygio pakėlimui. Nėra saiko tokio dalyko pasaikavimui, nėra svarstyklių tokios vertybės pasvėrimui. Tačiau leiskite man įsivaizduoti, kad mūsų trisdešimt metų darbas "Šviesoje" ir prie "Šviesos" nebuvo tuščias darbas, nebuvo tuščios pastangos; kas nors pasinaudojo tuo didžiuliu apšvietos šaltiniu. "Šviesa" ėnešė savo dalį į didžiulias mūsų Amerikos lietuvių pažangiosios visuomenės apšvietos pastangas.

Kas dar daugiau būtų galima, reikėtų pasakyti žurnalo redakcijos pranešime? Gal tik tiek, kad džiugu jums pranešti, jog praėjusiam suvažiavime man gerokai "pasibaravus" ant kai kurių mūsų žurnalistų bei literatų, jie atsiliepė į mūsų pakvietimą ir pradėjo į "Šviesą" rašinėti. O, žinoma, ypatingas padėkos žodis tegu eina mūsų senosios tėvynės Lietuvos žurnalistams, veikėjams ir literatams. Jų mums talka mūsų žurnalą pajvairinti ir pagerinti tokia gausi ir graži, jog sunku besurasti žodžių jiems atsidėkoti. Mūsų, žinoma, laimė, kad jie tik žodine padėka pasitenkina. Tad jūsų visų vardu tiems mūsų mieliems bendradar-

biams dar kartą didžiausias ir nuoširdžiausias ačiū!

Atsimenate, Pittsburgho suvažiavime, kuris įvyko 1958 metais, mes buvome taip susirūpinę mūsų finansų ir literatūros jėgų padėtimi, jog rimtai kalbėjome apie sulaukymą "Šviesos" leidimo. Gi Philadelphijos seime mes jau ne tik nekalbėjome apie leidimo sulaukymą, bet dar patarėme komitetui, "jei tik techninės ir literatūrinės jėgos leistų, "Šviesą" padidinti iki 32 puslapių". Na, ir kaip žinote, tos mūsų techninės ir literatūrinės jėgos leido mums tą didžiulį žingsnį pirmyn žengti ir mes tuojau po suvažiavimo pradėjome žurnalą leisti 32 puslapių, vietoje 16 pusl. Tai irgi juk didelis, gražus laimėjimas.

Be to, kaip žinote, jūsų komitetas nutarė išpūdingesniai "Šviesos" 30 metų sukakties atžymėjimui ją išleisti net 64 puslapių. Jūs tą specialų numerį (šių metų pirmąjį numerį) matėte ir patys galite spręsti mūsų ryžto ir pastangų vertę.

Taip pat, beje, ir visi kiti šių metų numeriai, nors nebepadidinti, bus skaitomi jubiliejiniais numeriais. Medžiagos jiems turime daug ir labai gražios.

Kaip su ateitimi? Ką darysime toliau? Neabejoju, jog randasi draugų čia suvažiavime ir kuopose, kurie labai abejoja apie "Šviesos" ateitį. Neabejoju, jog yra nuomonių, kurioms atrodo, kad, atsižvelgiant į sąlygas, į sunkumus, į vis sunkėjančią problemą apie išlaikymą pažangiųjų laikraščių, reikėtų "Šviesą" sulaukyti. Užteks, girdi, pilnai užteks laikraščių, tegu tik mūsų žmonės, mūsų draugijos nariai juos skaito.

Gerai būtų, kad šios nuomonės būtų iškeltos suvažiavime ir rimtai apsvarstytos. Tikėkite manimi, kad kas liečia redaktorių, jeigu jis tik apie atsakomybės ir darbo nusikratymą galvotų, jis nuoširdžiausiai nutarimą "Šviesą" sulaukyti galėtų pasveikinti. Tačiau ne tame klausimo širdis. Niekados nelaikiau savęs nepavaldžiamu "Šviesos" redaktoriumi, niekados neįsivaizdavau, kad aš jau juomi turiu pasilikti iki grabo lentos. Su giliausia padėka sutikčiau tą atsakomybę užleisti kam nors kitam. Tegu tik kuris nors draugas bei draugė sutinka ją pasiimti! Tad klausimą reikia spręsti iš esmės,

būtent: ar "Šviesos" tolimesnis leidimas tebėra apšvietos požiūriu reikalingas, ar jos leidimas padeda mums atlaikyti mūsų pažangiąsias pozicijas, ar padeda mūsų organizacijos gretoms stiprinti? Ar geriau, ar sveikiau būtų, jeigu vietoje žurnalo keturių numerių per metus, mes nariams pridėtume dar vieną knygą arba bent gerą pusknygę?

Šį klausimą suvažiavimui tenka rimtai pasvarstyti.

Bet, draugai, kalbant apie mūsų suvažiavimui pranešimą "Šviesos" reikalais, Centro komitete buvo išsireikšta, kad pastaba kita būtų pridėta ir apie pačią mūsų Literatūros Draugiją ryšium su ateinančia didžiaja jos 50 metų gyvavimo sukaktimi. Tad ir leiskite man kai ką pasakyti.

Penkiasdešimtą metinę mūsų Amerikos Lietuvių Literatūros Draugijos sukaktį, kaip žinia, švęsime ateinančiais (1965) metais, nes ji buvo suorganizuota 1915 metais Leono Prūseikos iniciatyva. Kaip gaila, kad Leono nebėra mūsų tarpe! Kaip jis džiaugtųsi šita sukaktimi! Betgi šimtai yra tokių draugų bei draugių, kurie nuo pat pirmųjų draugijos dienų įstojo į jos gretas ir šiaudien tebėra jos nariais, tebesidarbuoja ir tebesirūpina savo organizacijos likimu ir ateitimi.

Kokia tai didelė, kokia tai garbinga, kokia tai graži istorija! Tie penkiasdešimt metų prabėgo beveik nepastebimai. Atrodo, kad tik vakar Literatūros Draugija gimė ir tapo sudėtimi mūsų Amerikos lietuvių pažangaus judėjimo! O jau penkiasdešimt metų prabėgo!

Tikiu, jog ne vienas šioje salėje atsimenate tuos jau senus laikus, laikus prieš penkiasdešimt metų. Tai buvo sunkios, baisios žmonijos istorijoje dienos. Tai buvo dienos, kada Europa jau degė ir griuvo didžiausiam iki to laiko pasauliniame kare. Tai buvo laikai, kada su didžiausia baime mes matėme, kad ir Amerika bus įtraukta į tą pasaulinę skerdynę, ir kartu su visais susipratusiais amerikiečiais didžiausiu ryžtu priešinomės žygiams, kurie artino Jungtines Valstijas prie tos tragiškos dienos. Ir štai palyginti tik gimus, jaunutė Literatūros Draugija su jaunuolišku ryžtu įstojo į

tą antikarinį srautą, išleisdama garsiąją George R. Kirpatricko knygą "Karė, kodėlei?" Kaip būdinga, kad ir šiandien, po penkiasdešimt metų, vėl ant žmonijos galvos yra pakibus karo grėsmė — dar didesnio, dar baisesnio karo, atominio karo, termobranduolinio karo, kuriame viena bomba gali nušluoti nuo žemės paviršio ištisą miestą, ir kad mes vėl esame sūkuryje aštoriausios kovos, kad pasaulinė taika būtų išlaikyta.

Ir ko mes nematėme, ir ko mes nepergyvenome per šituos penkiasdešimt metų! Kiek baimės, kiek liūdesio, kiek skausmų teko matyti iš vienos pusės, iš kitos — jokia karta nematė, nepergyveno tiek laimės, tiek džiaugsmo, tiek pasišventimo ir pasiaukojimo, kiek mums teko matyti, jausti, išgyventi! Mes ir pergyvenome net du pasaulinius karus, be to, mes matėme, kaip nepateisinamai buvo apie 150,000 amerikiečių paaukota Korėjos kare. Mes pergyvenome net keletą reakcijos pavietrių — palmerizmo, makartizmo siautėjimus. Mes pergyvenome net kelias ekonomines krizes, matėme viena po kitos streikų bangas, kuriose ne vienas kovingas darbininkas prarado savo gyvybę. Tai visa tiesa. Tai visa nėra nė per mažiausią grūdėlį perdėta. Ir kokia gi kita karta istorijoje gali susilyginti su mumis, kas liečia tas audras?! Kuri žmonijos karta gali "didžiutis", kad ji viename kare neteko dvidešimts milijonų žmonių, o kitam daugiau kaip penkiasdešimts milijonų?!

Bet tai, draugai, tiktai viena pusė, tiktai baisioji pusė tos istorijos. Ar kas nors iš mūsų tikėjosi, kad tik po poros metų po įsikūrimo mūsų Literatūros Draugijos, kaip žmonės sakydavo, "su perkūnais ir žaibais" užliepsnos didžioji socialistinė revoliucija Rusijoje, visiems laikams nušluos išnaudotojų viešpatavimą ir padės pamatus socialistinei santvarkai?! Ar daugelis mūsų tikėjomės dar sulaukti tos dienos, kada ir mūsų senoji tėvynė susidoros su išnaudotojais ir prispaudėjais ir pakils naujam gyvenimui, kada jos vadai, lietuvių tautos vairo vairuotojai bus mūsų idėjos draugai?! Kuris iš mūsų tikėjosi susilaukti tos dienos, kada ne viena kuri, bet desėtkai tautų, bet

beveik visos Azijos ir Afrikos tautos nusiokratys kolonializmo jungą ir taps nepriklausomomis šalimis?! Kuris iš mūsų, draugai, galėjo būti toks optimistas, jog tikėtų susilaukti tos dienos, kada po socializmo vėliava, po mūsų idėjų ir idealų vėliava, kuriai mes atidavėme geriausias savo gyvenimo dienas, naują gyvenimą statys daugiau kaip ketvirtadalis visos žmonijos?!

Arba, žiūrint į Ameriką, ar taip jau labai daug mūsų tikėjomės sulaukti Socialinio saugumo įstatymo, Nedarbo apdraudos įstatymo, savo akimis matyti darbo unijose (profesinėse sąjungose) septyniolika milijonų organizuotų darbininkų? Pagaliau, kam galėjo ateiti į galvą mintis, kad susilauksime tos dienos, kai dvidešimt milijonų juodosios odos amerikiečių sukils prieš beteisę ir pasakys, kad tam beteisiškumui turi būt galas, kad visą kraštą užlies kovų už civilines laisves banga ir pirmu kartu Kongresas bus priverstas priimti civilinių teisių įstatymą?

Ir kaip džiugu, kaip smagu, kaip gera, kad mes, pažangieji lietuviai, kad mūsų didžioji Literatūros Draugija, jos nariai, jos veikėjai nebuvo tų didžiulių įvykių, tų galingų socialinių audrų tik stebėtojai. Kaip džiugu, kad mes buvome jose aktyvūs dalyviai. Juk per tuos visus penkiasdešimt metų nebuvo tokio įvykio, nebuvo tokio sąjūdžio, nebuvo tokio prakilnaus reikalo, kuriuo mūsų organizacija nebūtų užėmusi pozicijos, nebūtų tarusi savo žodžio, nebūtų ar su moraline, ar su materialine parama prisidėjęs. Tūkstančiai mitingų atlaikyta, tūkstančiai prakalbų pasakyta, šimtai tūkst. dolerių suaukota po draugijos vėliava vis tiems darbo žmonių reikalams, vis toms jų kovoms, kad gyventi būtų lengviau, kad kvėpuoti būtų laisviau, kad nuo darbo žmogaus sprando būtų nutrenktas kapitalizmo jungas. Atsiminkime, kad mūsų Literatūros Draugija yra išleidus daugiau kaip 70 skirtingais pavadinimais knygų. Kokia graži krūva! Šių dienų akimis žiūrint ne visos knygos yra šedevrai, ne visos pilnai pasiekė savo tikslą, bet visos jos buvo leidžiamos su tikslu, kad pakeltų mūsų žinojimą, mūsų kultūrinį lygį, padarytų mus geresniais, tvirtesniais kovotojais už darbo liau-

dies reikalus. Ir kiekvienas tų leidinių tuo laiku suvaidino naudingą, teigiamą vaidmenį.

Draugai, kalbant apie mūsų draugijos knygas, reikia turėt galvoje, man atrodo, ir tą faktą, kad jų vaidmuo visuomet buvo dvejopas: pirmas, žinoma, kad iš jų ir jų pagalba mūsų nariai šviestūsi, kultūrėtū, žengtū pirmyn, semtūsi inspiracijos, antras — jos veikė kaip ir koks cementas mūsų draugijos pastatui pasilaikyti tvirtam, pastoviam. Nariai jautėsi ir jaučiasi, kad jie už savo tuos dolerius ką nors gauna suprantamo, matomo, apčiuopiamo ir tuo būdu laikosi organizacijoje.

Kas gali tą viską, ką mūsų Draugija per tuos 50 metų nudirbo, apčiuopti ir aprokuoti? Niekas. Galima tik širdyje jausti didelį, gilų pasitenkinimą, kad per ištikus penkiasdešimt metų mes, mūsų organizacija, nė vienai dienai nebuvo pasitraukę iš kovos lauko, o dar didesnį, tikiu, kiekvienas mūsų jaučiame pasitenkinimą, kad ir šiandien mes nė nesapnuojame apie pasitraukimą iš kovos lauko, kad mūsų organizacijai lemta dar ilgai, ilgai gyvuoti ir dar didelį įnašą įnešti į būsiančias amerikiečių ir visos žmonijos kovas už naująjį rytojų. Argi ne taip, draugai, argi ne taip? Argi randasi nors vienas mūsų tarpe, kuris mano, kad mūsų daina jau atidainuota, kad mūsų Draugijos dienos jau suskaitytos, kad tik belieka ruoštis jos laidotuovėms? Tikiu, jog nesiranda. Tikiu, kad ir tie draugai, kurie prieš keletą metų, pabūgę makartizmo pavietrės, jau buvo suskaitę mūsų organizacijos dienas, pamatė savo klaidą. Prašome jus, kviečiame juos, raginame jus grįžti į mūsų kovingas eiles, nes tik jose galima atsinaujinti ir atsijauninti, nes tik jose gyvenimą galima praturtinti naujomis, gražiomis vertybėmis, nes tik jose iš gyvojo lavono galima vėl tapti pilnakrauju žmogumi. Tikėkite manimi, kad pats baisiausias, pats liudniausias bent man vaizdas matyti buvusį organizacijos narį, buvusį veiklų draugą, šiandien tapusį gyvu lavonu. Pasikalbėk su juo. Dvasiniai jis visiškai išdžiūvęs. Nieko jis daugiau nebesitiki ir nebelaukia, tik sėdi užsidaręs ir dejuoja, tik skaito ir skaito dienas iki akys

amžinai užsimerks. Argi galima susipratusiam žmogui dasileisti iki to? Argi galima savo daugelio, daugelio metų gražų gyvenimą taip dvasiniai subaginti, taip baisiai nusmailinti? Patys atsakykite.

Kas liečia mane, kas liečia jus, draugės ir draugai, kas liečia jūsų Literatūros Draugijos vadovybę, išvakarėse savo iškilmingosios penkiasdešimt metinės sukakties, nenuleidžiame rankų. Mes dar mojamės, mes dar ryžtamės naujiems žygiams, naujiems darbams.

Ir tai mes įrodysime ne tik šiuo puikiu, entuziastišku suvažiavimu, ne tik rezoliucijomis ir nutarimais, bet ypatingai plačiai ir energingai ateinančiais metais pravesdami visose kolonijose draugijos jubiliejaus atžymėjimą.

Centro Komitetas, kaip žinia, šio istorinio jubiliejaus atžymėjimui ruošiasi išleisti plačią LLD istoriją. Tikimės, jog ji pasirodys ir pasieks narius laiku. Tikėkite, kad Centras nepaskūpės patarimų ir paraginimų. Betgi pats didžiausias, pats svarbiausias darbas priklausys kuopoms, jų veikėjams ir eiliniams nariams. Ypač, ypač visose didžiosiose kolonijose reikia būtinai ruošti kuo plačiausius jubiliejinius parengimus, įtraukiant ir panaudojant menines jėgas. Žinau, kad mūsų menininkai (mūsų solistai, mūsų chorai, mūsų kitos meninės grupės) mums padės, su mumis kooperuos. Tik nepamirškime juos gražiai, draugiškai pakviesti, paprašyti. Reikia stengtis, kad kiekviename tokiam jubiliejiniame parengime kas nors apie mūsų draugiją pakalbėtų, už ją paagituotų.

Nepamirškime savo spaudos — "Laisvės", "Vilnies", "Liaudies balso", "šviesos". Mūsų pažangiosios spaudos vaidmuo mūsų draugijos istorijoje visuomet buvo labai didelis, tiesiog nulemiamas, jis tokiu tebėra ir šiandien. Jos skiltis kuo plačiausiai panaudokime draugijos jubiliejaus apibūdinimui, įvertinimui ir išgarsinimui. Būtinai, būtinai reikia žiūrėti, kad iš tų jubiliejinių parengimų ateitų gražios tiek moralinės, tiek medžiaginės mūsų laikraščiams paramos. Nereikia jums nė aiškinti, kaip svarbu tai turėti galvoje.

I visus A.L.D.L. Draugijos narius

Broliai ir sesės, draugai ir draugės!

1964 metų Liepos Ketvirtąją — JAV nepriklausomybės paskelbimo dieną — mes, Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos kuopų delegatai, suvykę į 10-tąjį eilinį suvažiavimą — Henry Hudson hotelio salėje, Niujorke, — aptarę mūsų Draugijos reikalus, kreipiamės į jus visus su tokiu žodžiu:

Mūsų Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija tebėra gyva, veikli, tvirta kultūros ir apšvietos organizacija.

Esame įsitikinę, kad jos veiklos tolesniam plėtimui ir jos gretų padidimui naujais nariais, naujomis jėgomis dirvos dar yra gražios, derlingos. Tiesa, per pastaruosius ketverius metus nuo devintojo mūsų suvažiavimo senatvė, ligos ir mirtis šimtus mūsų narių išplėšė iš gyvųjų tarpo, bet dėl to nusiminti neprivalome. Filadelfijos suvažiavimo žodžiais:

“Iš savo galvos ir širdies visi turime išmesti tą nelemtą mintį, jog mes tegalime tiktai pasidžiaugti ir pasididžiuoti gražiais praeities darbais ir liautis svajoti apie naujus žygius. Jokiam pesimizmui neprivalo būti nė mažiausios vietos susipratusių, apsišvietusių Amerikos lietuvių galvosenoje. Mes sveikiname tas kuopas ir tuos veikėjus, kurie praktišku darbu yra įrodę tebesančias dideles galimybes mūsų LLD stiprinimui.”

Šis mūsų suvažiavimas įvyksta išvakarėse mūsų Draugijos garbingos penkiasdešimtmetinės sukakties. Ta proga sveikiname Pildomojo Komiteto nutarimą paruošti ir išleisti plačią mūsų Draugijos istoriją.

Raginame visas kuopas, visus veikėjus, visus narius jau dabar pradėti ruošti prie plačiausios šio istorinio jubiliejaus atžymėjimo ateinančiais metais. Tegu nebus tokios kuopos, tokios lietuvių kolonijos, kurioje neįvyktų koks nors jubiliejinis parengimas! Ypač stengkimės tuos parengimus pajvairinti mūsų meninėmis jėgomis ir agitacija

už mūsų organizaciją, įtraukiant į ją kuo daugiausia naujų narių.

Svarbu gauti kuo plačiausios talkos iš mūsų pažangiosios spaudos sėkmingam jubiliejaus pravedimui. Svarbu, kad vienas jubiliejinių parengimų tikslų būtų mūsų spaudos moralinis ir medžiaginis sustiprinimas.

Šis suvažiavimas kreipiasi į “Laisvės”, “Vilnies” ir “Liaudies balso” redaktorius, veikėjus ir skaitytojus padėti mums aktyviškai šiose jubiliejinėse pastangose, nesigailint savo skiltyse vietos jubiliejaus ir pačios draugijos išpopuliarinimui ir aprūpinant bent jau didesnius parengimus ir kalbėtojus.

Suvažiavimas randa reikalo tarti žodį dar ir sekamais klausimais:

UŽ TAIKĄ, PRIEŠ KARO GRĖSMĘ.

Kadangi tautos ir žmonija prie šių dienų mokslo ir technikos gali žengti pirmyn ir gerinti savo būklę tiktai taikos, ramybės, taikaus tautų ir valstybių sambūvio sąlygomis, mes, iš vienos pusės nuoširdžiausiai sveikiname pagerėjimą santykių tarp mūsų Jungtinių Amerikos Valstijų ir Tarybų Sąjungos, sumažėjimą įtempimo tarptautinėje arenoje, kultūrinio ir prekybinio bendradarbiavimo tarp kraštų su skirtingomis socialinėmis santvarkomis padidėjimą. Iš kitos pusės — mes su pasibaisėjimu žiūrime į spaudos pranešimus ir atsakingų mūsų šalies pareigūnų kalbas apie plėtimą ginkluoto konflikto, apie rizikavimą pradėti pilna skale karą Pietrytinėje Azijoje, gerai žinant, kad toks karas galėtų tapti pasauliniu karu, termobranduoliniu karu. Mes smerkiame tokias kalbas, protestuojame prieš visus žygius, kurie galėtų privesti mūsų šalį ir visą žmoniją prie tokios katastrofos. Mes raginame mūsų vyriausybę palikti Pietinio Vietnamo ir visos Pietrytinės Azijos žmonėms savo reikalus patiems tvarkyti. Raginame visas kitas šalis, kurių interesus siejasi su tuo pasaulio kampu, kad jos visomis pastangomis vengtų tokio konflikto ir pašalintų taikai pavojų.

DĒL MŪSŲ SANTYKIŲ SU LIETUVA.

Mes stojame už kuo plačiausią kultūrinį Amerikos lietuvių bendradarbiavimą su mūsų gimtuoju kraštu, su Tarybų Lietuva. Mes labai džiaugiamės Lietuvoje daromu progresu mokslo, kultūros, technikos, pramonės ir žemės ūkio srityse. Sveikiname ateinančią dvidešimtpenkmetę sukaktį nuo to laiko, kai Lietuvos liaudis nusikratė fašistinių jungą ir pasirinko socialistinį kelią į naują ir šviesų rytojų.

Mes manome, kad labai naudinga yra Amerikos lietuviams aplankyti Lietuvą ir susipažinti su jos nūdienine žmonių buitimi ir ryžtingais siekimais vis aukščiau pakelti savo kultūrinio bei ekonominio gyvenimo lygį. Mes taip pat laukiame svečių iš Lietuvos, kad jie čia atvykę susipažintų su mūsų amerikiniu gyvenimu ir jo ypatybėmis. Mums atrodo, kad ypač filmai iš Tarybų Lietuvos padeda Amerikos lietuviams geriau susipažinti su jų gimtosios šalies naujuoju gyvenimu. Ryšium su tuo, mes vertiname mūsų sekretoriaus Jono Grybo pasišventimą aplankyti lietuvių kolonijas su filmais. Kartu sveikiname ir kitus veikėjus, kurie, kaip pastebėta, yra įsigiję prožektorius ir ruošiasi su lietuviškais filmais patarnauti kolonijoms.

Mes smerkiame nuodingą propagandą prieš Lietuvą, kurią veda raketieriška Amerikos Lietuvių Taryba ir klerikalinė, smetoninė bei t. v. socialdemokratinė spauda. Ypač mes smerkiame tų Lietuvos priešų dedamas pastangas kiršinti mūsų šalies vyriausybę prieš Lietuvą, reikalaujant, kad ji pradėtų aktyviškai kištis į Lietuvos vidaus reikalus su tikslu sugrąžinti į Lietuvą kapitalistų, dvarininkų ir kunigų viešpatavimą.

1965 metais, Lietuvos tarybinio gyvenimo sidabrinio jubiliejaus proga nemaža Amerikos lietuvių ryšis aplankyti savo gimtąją žemę, savo tėvų žemę. Girdėjome, kad lietuviai menininkai galvoja apie sudarymą savo ansamblio ir pasiuntimą į Vilnių, kad Vingio parke galėtų aktyviai dalyvauti didžiulės Dainų šventės programoje. Jei tai įvyks, jei mūsų dainininkai tikrai pasiryš vykti ten dalyvauti toje iškilmingoje šventėje, padainuojant keletą dainų, tai mes,

Literatūros Draugijos nariai, visais būdais padėkime jiems savo istorinę misiją atlikti.

PREZIDENTINIAI RINKIMAI. Šie metai JAV žmonėms labai svarbūs metai. Po prezidento Kenedžio nužudymo, smarkiai pradėjo kelti galvą reakcinis respublikonų ir pietinių diksokratų frontas su sen. Goldwateriu priešakyje. Ir štai ateina prezidentiniai rinkimai. Mes raginame visus lietuvius piliečius išmintingai per šiuos rinkimus panaudoti savo teises reakcinių jėgų nugalėjimui ir praplėtimui demokratiinių teisių ir civilinių laisvių. Paremkime tuos kandidatus, kuriuos rems plačiosios darbo masės su mūsų didžiosiomis darbo unijomis priešakyje.

CIVILINIŲ TEISIŲ ĮSTATYMAS. Dvidešimt milijonų negrų pasiryžo laimėti lygias pilietines ir žmogiškas teises su baltaisiais. Niekas nebepajėgs jų nuo to sulaukyti. Vis daugiau ir daugiau ir baltųjų amerikiečių įsitikina, kad negali būti tikros laisvės, kol viešpatuoja rasinė diskriminacija ir segregacija. Tai tapo puikiai įrodyta žygiais į Washingtoną ir šimtais demonstracijų, kuriose gausiai dalyvavo ir baltieji. Tiktai susidaręs galingas masinis spaudimas privertė Kongresą priimti Civilinių teisių bilių. Prezidentas pasirašė. Dabar lieka klausimas tą įstatymą įgyvendinti. O tai bus ilgos ir sunkios pastangos, reikalaujančios daug pasiaukojimo ir ryžto, nes ne tik pietuose, bet ir šiaurėje liaudies priešai, reakcionieriai visomis keturiomis priešinsis šio įstatymo įgyvendinimui. Mes nuoširdžiai rėmėme negrų kovas už lygias teises, mes kovojome už Civilinių teisių įstatymo priėmimą, mes pasižadame pagal mūsų išgalę ir sąlygas padėti tą įstatymą pravesti gyveniman.

MŪSŲ MOTERYS. Mes džiaugiamės, mes didžiuojamės mūsų draugių moterų aktyviais darbais mūsų visuomeniniame gyvenime. Mūsų Moterų klubai, kur tik jie gyvuoja, atlieka didelius darbus kultūriniam gyvenime ir judėjime už taiką. Visose mūsų organizacijose moterys vis plačiau įsitraukia į vadovaujančius postus. Mes raginame mūsų Centro Pild. Komitetą įkurti specialų Moterų skyrių bei komisiją, kuri

padėtų bendrinti ir plėsti moterų veikimą.

“ŠVIESOS” REIKALAIŠ. Mes patenkin-
ti tuo, kad mūsų organizacijos vadovybė
greitai pravedė gyveniman Filadelfijos su-
važiavimo nutarimą padidinti žurnalą “Švie-
są” iki 32 puslapių. Mes manome, kad su
gražia Lietuvos rašytojų ir veikėjų talka
mūsų žurnalo turinys pasidarė įvairesnis,
įdomesnis, gyvesnis. Sveikiname ir tuos mū-
sų pačių veikėjus, kurie pradėjo dažniau
pasirodyti mūsų žurnale su savo raštais.
Mes manome, kad tolesnis “šviesos” leidi-
mas yra galima ir naudinga.

**PASIMOJIMAS PRIEŠ “ŠVIESOS” RE-
DAKTORIŲ.** Mūsų šalies vyriausybė per
savo Imigracijos ir Natūralizacijos biurą
pradėjo žygį iš mūsų organo žurnalo “Švie-
sos” redaktoriaus atimti pilietybę, kuri jam
buvo suteikta prieš 37 metus. Tai yra ne-
pateisinamas pasimojimas! Mes griežtai
protestuojame prieš tai ir reikalaujame,
kad valstybės prokuroras Robert Kennedy
tuojau tą pasimojimą nutrauktų, panaikin-
tų. Sveikiname sudarytą A. Bimbos pilie-
tybei ginti komitetą ir jo bendras pastan-
gas su Amerikiniu komitetu sveturgimiams
ginti tęsti darbą pirmyn. Pasižadame ir
toliau remti visus žygius, reikalingus šios
svarbios kovos laimėjimui, nes, jeigu val-
džiai pavyktų mūsų redaktorių nupilietinti,
tai nebebūtų saugi pilietybė nė vieno sve-
turgimių spaudos redaktoriaus bei veikėjo.

—:—

Toks mūsų suvažiavimo žodis jums, mie-
li draugai ir draugės, Lietuvių Literatūros
Draugijos nariai. Lai šis žodis pasiekia pla-
čiasias JAV ir Kanados lietuvių mases!

Tegyvuoją Amerikos Lietuvių Darbini-
kų Literatūros Draugija — mūsų kultūros
švyturys!

Rezoliucijų komisija:

J. Mažeika

J. Žebrys

Anna Daukus

Klem. Jenkeliūnienė

J. Petruškevičius

S. Penkauskas

R. Mizara

1964 m. liepos 4 d.

Vilius Laužikas

BRENDIMAS

Šuvių suplėšytos naktys praeity
pasiliko toli.

Ir todėl kartais mylimo vardo
Išskaityti atminty negali.
O norėtum jį gyvą matyti,
Nors minutę pabūti kartu, —
Iš širdies neišdildo laikas
Artimųjų vardų nei veidų.

Einam gatvėm, keliaujam javo jūrom
gelsvom,

Geriam rytmečio vėšą,
Prausiam veidus rasom...
Ko mes siekiame, ko maža, ko daug...
Bet pamirštame kartais, ko norim,
Mielas drauge, sustoki,
Iš širdies pakalbėkim. Palauk!

Tau nebylios ir antkapių plytos,
Nekvapni tau ir žemė puri.
Tu tik aušrą burnoji kas rytą,
Kad dėl jos anksčiau keltis turi.

Aš nekaltinu tavo jaunystės,
O širdy net be galo džiaugiuos,
Kad, kaip jiems, nereikėjo tau bręsti
Su švinu po širdim apkasuos.

Tu mąstai, tavo akys klajoja,
Jos romantiškų ieško kelių.
Kiek jų daug! Išrinki ir eiki,
Ir daugiau nesakyk: negaliu.

— — — — —
Ūžavo žemėj gegužiai,
Bet apmirusi buvo daina,
Nes širdis komjaunuolio tvinksėjo
Neapykantos priešui pilna.
Palinkėsiu didžiosios sėkmės.
Toks pat jaunas, kaip tu kad esi.
Jis išėjo, suklupo ir liko,
Kad dabar neklūpėtų visi.

Paklausk — stotyje kaip tūtoja
Traukiniai, į kelius išvešti.
Pažiūrėk — apie saulę kaip nardo
Lyg žuvėdros lėktuvai balti... —
Duoki ranką. Tvirtai ją paspausiu,
Jis išėjo, suklupo ir liko,
Eik! Tėvynė seniai tavęs laukia
Taip, kaip rytdienos laukiame mes.

Suglauskime moterų veiklos jėgas

IEVA MIZARIENĖ

Tik ką atsibuvę mūsų suvažiavimai aiškiai parodė visiems, kad Jungtinių Amerikos Valstijų pažangiajame judėjime moterys nesnaudžia. Reikia pripažinti, kad apie pusę delegatų buvo moterys — jos pilnai dalyvavo ir prezidiume, ir komitetuose, ir diskusijose.

Na, bet visvien mes kalbame apie veiklą tarp moterų — nepasitenkiname, kad moterys būtų vien tik mūsų organizacijų narėmis. Kodėl? Tam yra daug priežasčių. Žinome, kad ypatingai mūsų šalyje moterys dar neturi lygių teisių su vyrais. Žinome, kad diskriminacija yra didelė, — kaip ekonominė, taip ir socialinė. Nors jau pravesiti įstatymai, kurie suteikia moterims lygų mokestį už lygų darbą su vyrais ir visas kitas lygybes su vyrais darbe, mes žinome, kad dar toli stovime nuo įvykinimo šių įstatymų, jeigu mes nekovosime, nestovėsime sargyboje, kad darbdaviai tikrai laikytųsi šių įstatymų. Tai pripažįsta ir mūsų valdžios organai.

Iš kitos pusės, moterys ir pačios sudaro sąlygas, kur joms atskirai nuo vyrų geriau veikti už visų geresnį gyvenimą. Paimkime, kad ir Taikos šalininkų judėjimą: kas kitas, jei ne moterys, taip plačiai ir aistringai šį klausimą stato prieš viso pasaulio akis? Taikos klausimas išjudino pasaulio moteris. Tai buvo aiškiai matyti iš atvykusių moterų iš viso pasaulio kampų į Moterų Kongresą Maskvoje pereinusių metų birželio mėnesį. Tai matome iš įvairių moterų demonstracijų ir pikietų, kur tik vyksta kokie nors sambūriai karo prisiruošimo naudai.

Mūsų pažangiųjų lietuvių tarpe, Lietuvių Moterų Darbininkų Susivienijimas per savo virš 25 metų gyvavimą labai daug pasidarbavo išjudinimui-išlavinimui lietuvių moterų, kurios, atvykusios iš buržuazinės

Lietuvos, mažai ką tenusimanė apie savo klasės reikalus. Vėliau, įjungėme šią organizaciją į Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugiją, bet nares ne visas atvedėme į ją. Bet mūsų moterys nesnaudė ir savaime pradėjo organizuoti klubus, kurie užima vietą buvusių Lietuvių Moterų Darbininkų Susivienijimo vienetų.

Dabartiniu laiku turime eilę lietuvių moterų klubų. Juos rasime: vieną Niujorke, Čikagos apylinkėje apie penkis ar šešis, Detroite, Clevelande, Rochesteryje, Hartforde, ir daugelyje kitų miestų. Massachusetts valstijoje yra susitvėręs net Lietuvių Moterų Sąryšis, kuris palaiko kontaktą su klubais ir moterų organizacijomis minėtoje valstijoje ir visoje Naujoje Anglijoje. Turime ir Literatūros Draugijos kuopų, kurias sudaro vien moterys.

Atsižvelgiant į visa tai, ALDL Centro Komiteje kilo nuomonė, kad reikėtų palaikyti kontaktą su šiais klubais, ir suvažiavime buvo prarastas tarimas, įgaliojantis Centro Komitetą paskirti komisiją darbui tarp moterų. Ši komisija stengsis palaikyti ryšius su moterų klubais, kuopomis, bei kitomis organizacijomis, bandys bendrinti veikimą, sujungti mūsų spėkas svarbiais klausimais. Anaiptol, nemanoma padaryti kokią nors naują organizaciją, bet, turėdamos Moterų klubų sekretorių adresus, galėtume laiks nuo laiko svarbesniais klausimais susirašinėti.

Kviečiame klubų sekretores prisiųsti savo adresus ALDL Centrai. Laikinajam Centro Komitetui paskyrė dvi komiteto nares — K. Petrikiene ir I. Mizariene — šiam darbui, o prie progos galėsime komisiją praplėsti.

Mūsų linkėjimas visoms pažangiosioms JAV moterims: Gyvuokime, darbuokimės, prisidėkime visomis jėgomis prie palaikymo pasaulinės taikos!

Apie įžymųjį lietuvių tautos poetą

BRONIUS RAGUOTIS

Vienoje Rasų kapų nuokalnėje yra paminklas su iškaltu akmenyje atvaizdu ir įrašu: „Vladas Grybas 1927-1954.“ Čia jau dešimt metų ilsisi poetas, be kurio negalima įsivaizduoti pokario metų lietuvių tarybinės literatūros; poetas, kurio nepakartojamas kūrybinis temperamentas ir talentas užtikrino savą vietą literatūros istorijoje ir gyvame literatūros procese.

Su metais, praslinkusiais po Vl. Grybo mirties, nemažta geliantis poeto netekimo skausmas, nemažta tas nuostolis, kurį patyrė mūsų literatūra, taip anksti, nelaukta ir tragiškai iš jos pasitraukus šiam poetui.

Vl. Grybo kūryba ir gyvenimas verti, kad apie jį bent kiek plačiau sužinotų ir „Šviesos“ skaitytojai. Tebus leista šiame nedideliame straipsnyje paliesti tik kai kuriuos jo gyvenimo ir poezijos bruožus.

Vlodo Grybo gyvenimas išsitenka labai trumpuose laiko rėmuose, tarp dviejų datų 1927-1954 m. Gimė jis šakių apskrityje, Gelgaudiškio valsčiuje, Narkūnų kaime, mažžemio valstiečio šeimoje. Vaikystę ir jaunystės metus praleido Jurbarko. Savo eilėraštyje „Atminimas tos dienos žydi“ poetas prisimena tą laiką:

“O vaikystės jūs brangiosios dienos!
Atminimai širdy neišsenka—
Rupią, dygią, kaip pačios rugienos,
Valgiau duoną
Iš motinos rankų.”

Rupi vaikystės duona... Tėvo pasakojimai apie ponų išnaudojimą... Pirmieji slapti atsišaukimai... Taip posmas po posmo šiame eilėraštyje atsiveria poeto gyvenimo aplinka ir jo brendimas. Komunistų žodis, — sakė poetas, nuo paauglio metų įaugo į jo sielą, kad niekada nebeišnyktų. Jis nuvedė jaunuolį kovotojo keliu. 1945 metais Vl. Grybas įstoja į komjaunimą ir visas pasineria į klasių kovos sūkurį. 1947 m. baigęs Jurbarko vidurinę mokyklą, jis persikelia į Vilnių, dirbdamas komjaunimo ir ilgą laiką žurnalisto darbą „Literatūros ir

meno,” „Pergalės,” „Tiesos” redakcijose. 1954 m. birželio 22 d. jis tragiškai nutraukia savo gyvenimą.

Kaip pilietį ir poetą Vl. Grybą formavo sunkūs ir sudėtingi aštrios pokario metų klasių kovos laikai. Jiems atitiko labai neramus, audringas ir impulsyvus poeto temperamentas. Tiesiog pavydėtinai greitas ir aktyvus buvo jo reagavimas į visa tai, kas dėjosi tais metais Lietuvoje ir pasaulyje. Jam rūpėjo visi savos liaudies reikalai, visais jais jis tiesiog gyveno, visus juos sprendė, apie visus turėjo savo nuomonę ir įsitikinimus. Tokį mes jį pažinome jo draugai. Toks jis buvo ir savo poezijoje, ėjęs Majakovskio ir Montvilos tradicijų keliu. Tokį neramų ir tiesų, aštrų ir jautrų gyvenime bei kūryboje mes jį gerbėme ir mylėjome.

Būdamas gyvenimo sukuryje ir labiausiai neapkęsdamas užuovėjos ir miesčioniškos ramybės, Vl. Grybos jautė vidinę pareigą į visa reaguoti savo eilėraščiais. Plačiau pradėjęs reikštis, 1947 m., per septynerius kūrybos metus, jis suspėjo išleisti tris poezijos rinkinius—„Tiesiu taikymu” (1949 m.), „Priesaika” (1950 m.), „Taikos vardu” (1952 metais) ir ruošė ketvirtąją knygą. Poetas ėjo karščiausiomis gyvenimo pėdomis. Ir jeigu norite pajusti pokario metų Lietuvos gyvenimo dvasią, tų laikų kovos atmosferą, džiaugsmus ir rūpesčius, tai jais alsuoja būtent Vlodo Grybo — komunisto-kovotojo—poezija. Ji paženklinta visomis to laiko žymėmis.

Vl. Grybo poezija pirmiausia kupina meilės naujai socialistinei Lietuvai, kurios ištikimas sūnus ir kareivis jis buvo iki paskutinės gyvenimo valandos. Apimtas naujo gyvenimo aistros, džiaugsmo ir tikėjimo poetas skelbia:

“Du žmogaus amžius
Šitokioj tėvynėj
kovot ir dirbti
man, draugai, norėtus!”

(Eil. „Kovingai”)

Bet kaip pasikeičia poetas, kai jis rašo apie respublikos priešus. Aitria neapykanta ir tulžingu pykčiu persunkti VI. Grybo eilėraščiai, nukreipti prieš visokiąsias reakcijas, melą ir veidmainybę. Čia jis buvo negailėstingas. Tiesiu eilėraščio taikymu jis mušė buržuazinį nacionalistą, tykojusį aukų ir ištroškusį kraujo ("Tiesiu taikymu"). Jis leido eilėraščio šūvį į dviveidį palaižūną, "kuriam kas metai kailis kito" ("šūvis į palaižūną"). Jis deginte degino savo satyros ugnimi biurokratus ("Išraukim, draugai, biurokratą"), miesčionis ("Miesčionžmogis"), akių dūmėjus ir kitokius niekšus bei gyvenimo atliekas. Tokias savo poeto pareigas jis vadino švarinančiomis. Po darbo su satyros plunksna, poetas paliepia:

"Sulyriškėkit,
satyriniai tonai.
Darbas
buvo,
kaip reta.
Iš viršaus
pravalėm
poną miesčionį,
Iš vidaus
miesčionį
pakratėm."

Savo poetine prigimtimi VI. Grybas, matyt, buvo minios poetas. Jis skelbė socializmo idealus garsiu aštriu balsu. Jis kreipėsi į žmones, lyg kalbėtojas iš tribūnos. Todėl jo poetinio balso intonacija dažnai šnekėjosi, pakelta, įtempta, tribūniška: eilėraščių ritmika—nerami ir nervinga. Jo poezijos mokytoju neatsitiktinai buvo V. Majakovskis, tas socialistinės revoliucijos tribūnas. V. Majakovskis padėjo susirasti VI. Grybui savą poetinę intonaciją, kuri kaskart darėsi įvairesnė ir gilesnė. Politinė - publicistinė, atvira ir garsi VI. Grybo lyrika susiderina ir su švelniu, lyrišku, intymiu poeto balsu. Šie jo poezijos bruožai vis labiau ėmė ryškėti paskutiniųjų metų (1953-1954 m.) eilėraščiuose, kurie susišaukia su pastarojo laiko mūsų poezijos ieškojimų tendencijomis.

Kiek daug giedros ir intymumo pavyzdžių yra jo pasikalbėjime su beržu, atsidūrusiu iš kaimo laukų ties Vilniaus statybų padangėm (eil. "Žaliuoki, auki!). Poetas

užkalbina prie jo lango šakom prisiglaudusį beržą:

"Klausiu:
—Kokį būsite palikęs sodžių,
Prieš išaugdamas
jo sostinės padange?
Neprisimenate?
Išpūdžiai išseko?—
Per triaukštį namą maža kas matyti.
...
Sušnarėjo,
sunerimo
beržas plačiašakis,
Net liemuo
visais narveliais suvirpėjo
—Argi
būčiau
blogo ką pasakęs?
Ar tik šiaip sujudote —
nuo vėjo?
....
Vėjo pirštai
rūbą žaliaspalvį
Plaiksto.
—Na, žaliuoki, auki!
Berže,
tu
mieste
reikalingesnis,—
Vilniui
kad ir tūkstančius
tokių gyventojų.

Arba štai toks lyriškas ir permatomas VI. Grybo eilėraštis "Pažvelgė pavasaris į obelį," kupinas šviesaus pavasario ir pirmosios meilės ilgesio:

"Pažvelgė
pavasaris
į obelį,—
Iš galvos tuoj kraustos obelis.
Pumpurai
šypsosis
ir šypsosis
Karštligiškai
žiedus kaldami."

Bet vis įvairėjančioje savo poezijoje VI. Grybas laikėsi vieningų jos vertės kriterijų. Jam visada buvo svarbiausia:

—Ar nukalei
posmą —

ginklą ir prakalbą—
 Spalio
 žygio
 kariams?!
 Ar kaujasi žodis — taikliamušis
 Rimų fronto
 tvirtam apkase?!

Pagal tai VI. Grybas matavo poezijos reikšmę ir vertę. Savo geriausiais eilėraščiais jis pats kalė ginklą ir prakalbą naujosios Lietuvos žmonėms ir paliko jais naudotis po savo mirties.

VI. Grybo poezija vystėsi ir formavosi asmenybės kulto aplinkybėmis. Žinia, kad to meto nuosėdos yra užkritisios ant jo eilėraščių. Jos labiau ryškios VI. Grybo politinėje lyrikoje. Bet ne šie jo poezijos suklydimai ir pažeidimai, patirti asmenybės kulto laiku, apsprendžia VI. Grybo kūrybą. Ne jo kūrybinio augimo sunkumai ir trūkumai apsprendžia reikšmę jos. Svarbiausia yra tai, kad geriausieji VI. Grybo eilėraščiai ir šiandien yra gyvojo mūsų literatūros proceso dalyviai ir šiandien kaip kariai kovoja už Respubliką.

O jo poezijos metalas vis blizga ir vis žėri

A. LIEPSNONIS

1932 m. Kaune iš vieno rašytojo gavau du Jesenino lyrikos tomus. Skaičiau grįžęs į tėviškę. Paskum poetas su savo daina mane aplanko kalėjime. Dar kartą perskaičiau Jesenino eilėraščius. Jie padėjo daužyti grotas, mūrus, padėjo sklaidyti rūkus, padėjo žingsniuoti į barikadą. Tuomet poetui dar ne viskas buvo aišku. Reikėjo gyventi, dainuoti. Ir pats gyvenimas būtų išbraukęs klausukus, kurie kankino poetą. Bet tokiais eilėraščiais, kaip "Baladė apie 26", apie vasario sukilimą Petrograde, apie Iljičių, jaunuolius, dainuojančius Demjano Biedno sutartine, apie sesę, skaitančią "Kapitalą",—tai buvo man, kaliniui, ryškia saule. Ir mane kankino mintis: kodėl Jeseninas nusižudė? Dabar dėl jo mirties liūdi, verkia lakštingalos. Poetas tuomet nesusigaudė plačiau gyvenimo dialektikoje.

žavėjo mane Heinė ir Beranžė, Nekrasovas ir Janonis. Man labai patiko Bomarže žodžiai: "Aš juokiuos, kad neapsiverkčiau." Šiuos poetus šlovinau savo straipsniuose patosiškai. Na, džiaugiausi ir tais lietuvių poetais, kurie su savo daina lankė lūšnelę, lankė fabriką, lankė kalėjimą—lankė darbo žmogų ir berdavo jam po kojomis tiesos perlus. Bet atviriau dainuoti buvo sunku. Kliudė cenzūra. Todėl nudžiugau, kad poetas Tilvytis 1936 m. pritapo prie antifašistinių rašytojų. Recenzijoje, 1937 m. atspausdintoje Amerikos "Šviesoje", apie

tą poeto žingsnį rašiau: "P. Tilvytis šaukia:

"Supūskim tokią sutartinę,
 Kad žagrės dirvoje šoktų.
 Ateina metas darbo didžio,
 Aplinkui parako laukus pripylė."

Tiesa, kad nuskurusiuose Suvalkijos laukuose ir Kauno gatvėse pripylė parako. O ką dėl to mes pasakysim? Na, kad šių posmų nenuneštų vėjas. Tiek".

1940 m. Užvirė gyvenimas. Rugpiūčio mėnesį Tilvytis išvyko į kaimą pažiūrėti, kaip dalinama valstiečiams žemė. Grįžo. Paprašiau parašyti eilėrašį. Atnešė: "Žemė grįžo namo". Atspausdinau "Valstiečių laikraštį".

Slenka metai. Rūdyja geležis, plienas, o Tilvyčio poezijos metalas vis blizga, vis žėri, vis spinduliuoja. Šit jo naujausias kūrinys: "Daina gyvybės kaina". Tai poema apie poetą Montvilą. Kaip skamba dainiaus lyra? Gal kimiau, gal tyliau? Jaunatviškai, skardžiai, kaip prieš 20 m. skambėjo poemos Dičiaus posmai... Tik kovingiau.

Naujo kūrinio siužetas — tai Montvilos suėmimas, kalinimas, tardymas. Ir mirtis. Kuo buvo lyrikas — pats švelniausias žmogus, gestapo naguos, kalėjime, prie devinto forto? Kaip poetas žiūrėjo į automatus, atkištus į jį? Ažuolu. Šit Tilvyčio spindulys:

“Vytautas Montvila — kaip geležis.
Sumuštas, kruvinas jo smilkinys —
— Tyli ir šypsos drąsus kankinys...”

Už ką į poetą paleido kulką? Už dainą, skirtą Lietuvai, skirtą saulei. Ir už tai, kad toji daina buvo gražesnė ir už lakštingalos giesmę. Kas išlydė tą kulką? Fašistiniai šliužiai. Kas nurodė “kirvio riteriams” tą medinį namelį Kaune, kuriame per vienerius metus gimė tiek eilėraščių, kiek tegimtų per šimtą metų? Tie, kuriuos liaudis išvarė iš dvarų, iš bankų, iš policijų.

Bet ar tai poema apie vieną žmogaus, nors ir žymaus, tragediją? Na, Tilvytis, apdainuodamas Montvilą, apdainavo visą Lietuvą, apdainavo jos motinas, sūnelius ir vaikus, kuriuos hitlerinės okupacijos metais fašistai suguldė skardžiuose, pušynuose, duobėse. Tai tiesa, tai skriauda, dėl kurios akmenys ant Nemuno kranto verks ir protestuos šimtą metų. Tai aukos, kurioms amžiai augins gražiausias gėles.

Kokiu stiliumi poetas lieja savo jausmus? Patosišku, patetišku. Poeto poezijai būdingas bruožas — jumoras, skardus juokas. Bet šią poemą Tilvytis kūrė rimtas, susikaukęs, susisielojęs. Rašė prie tos duobės, prie kurios žuvo poetas ir jo broliai — darbo žmonės. Bet poeto posmai šaukia gyventi.

Su Tilvyčiu susipažinau 1940 m., kai išėjau iš kalėjimo. Draugiškas. Apie jo kūrinius lietuviškoje spaudoje atspausdinau recenzijas. Kaip rašiau? Nuoširdžiai. Negi į lyriką, į poezijos posmus atsakysį pagaliu. Atsakaiu gėlių puokšte teisingu, objektyviu poeto knygos įvertinimu. Pavasarį Tilvytį sutikau Vilniuje, Rašytojų plenumė. Jis ant savo “Daina gyvybės kaina” bičiuliškai įrašė: “Asmeniškam Vytauto Montvilos bendražygiui draugui Liepsnioniui”. Jis man paklausė: “Kaip patiko mano poema? Gal jau rašei apie mane? “Nespėjau perskaityti”. Nejaukiai atsakiau. Žinoma, apie jį negaliu kitaip rašyti, kaip teigiamai. Kaip skamba poeto lyra naujame veikale? Meistriškai. Pilnu balsu.

Ir geram poetui nelengva savo meniškumu lenktyniauti su Teofiliumi Tilvyčiu. Tai puikus rašytojas.

1963.- IX-26, 28, Kaunas

Antanas Miškinis

PO SAULĖS KLEVAIS

Dainuoja žvejų mergužėlė
Parimus po saulės klevais:
Prie marių meirūnai sužėlė,
Ant marių liūliuoja laivai.

Pražydo pajūryje smiltys,
Vėjelis kaip šilkas šu-šu...
Vai kaipgi man jų nepamilti,
Ir linkstančių žemėn pušų.

Ak, Neringa, Neringa, sese
Tu mano — gražėji, keities.
Laivais ir asfaltais nuvesim
Tave pasitikt ateities.

Aš niekur iš čia nevažiuosiu,
Tegu užsirašo kiti.
Paklysite vingiuos didžiuosiuos,
Gražysit rankas nevilty.

Prie marių meirūnai sužėlė,
Saulele, žiūrėk, kaip žavu!
Parveš vakare broliužėliai
Iš marių sidabro žuvų.

Eug. Matuzevičius

S A P N A S

Kai naktimis
Banguoja, ošia jūra
Čia pat už kopų, netolies,
Ir mėnesiena plaukia už langų, —
Dažnai sapnuoju aš,
Kad jūros gelmėje,
Dugne smėlėtam,
Siūbuoja šimtametės žalios girios,
Seni pušynai ir seni šilai...
Ir šlama gaudžia jų viršūnės plačios,
Ir girgžda aukštos ištekinės pušys,
O jų kamienais ritasi sakai
Ir krinta gintaro lašais į smėlį...

Sapnuoju aš...
Ten, jūros gelmėje,
Seni miškai
Ir žalios šimtametės girios ošia.
Siūbuoja, tartum bangos,
Jų viršūnės...
— — — — —

Banguoja jūra...
Ir mėnesiena plaukia už langų.

Bronių Pranskų palydėjus į kapus

MISLINČIUS

1964 m. gegužės 7 d. Vilniuje nuo širdies priepuolio staiga mirė įžymusis pedagogas, V. Kapsuko vardo universitete Lietuvių literatūros dėstytojas—prof. **Bronius Pranskus-Žalionis**. Velionis buvo gerai žinomas T. Lietuvos rašytojas ir poetas, išleidęs keletą atmintinos vertės veikalų, tarp kurių minėtini “Kovų poemos”, autobiografinių apybraižų kolektyvas “Artimieji toliai” ir kt. Jis suredagavo ir trumpą biografiją parašė Lietuvoje išleistai amerikiečiams gerai žinomo beletristo-dramaturgo Broniaus Laucevičiaus-Vargšo raštų rinkinei, daug rašė “Lietuvių literatūros istori-



Bronius Pranskus-Žalionis

joje”, “Trumpoje lietuvių enciklopedijoje” ir kituose veikaluose. Velionis suredagavo ir spaudai paruošė A. Regračio (Kazio Šlaito), A. Dabulio (Dabulevičiaus), B. Pauliukevičiaus, A. Merkytės bei kitų proletarinių rašytojų kūrinių rinktines.

B. Pranskus-Žalionis buvo nuoširdus revoliucinio sąjudžio dalyvis, TSKP narys nuo 1927 metų. Komunistų partija ir tarybinė vyriausybė aukštai įvertino B. Pranskaus

nuopelnus, apdovanodama jį Lenino ordinu. Spaudoje velionis pradėjo bendradarbiauti gana anksti, nuo 1917 m. Pirmieji jo eilėraščiai išspausdinti amerikiečių laikraščiuose — “Laisvėje”, “Vilnyje”, “Šviesoje” ir Škotijos “Rankpelnyje”.

“Aukštųjų mokyklų studentai, jaunoji tarybinių mokslininkų karta — visada su dėkingumu prisimins profesorių B. Pranskų kaip savo mokytoją, nuoširdų mokslinį vadovą” (“Literatūra ir menas”, š. m. gegužės 9 d.).

B. Pranskaus-Žalionio tikroji pavardė buvo **Vaclovas Anskaitis**. Jis gimė 1902 m. spalio mėn. 11 d. Juodupėnų k., Žaliosios vals., Vilkaviškio rajone, Suvalkijoje. Pradžios mokyklą lankė Žaliojoje, gimnaziją Vilkaviškyje (nuo 1913 m.), Vilniuje, Voroneze ir Marijampolėje (dabar Kapsuke). Kai 1915 m. Lietuvą okupavo vokiečiai, Žalionis pasitraukė į Voronežą. Ten mokėsi ir kartu dalyvavo revoliucinėje “Jaunimo organizacijoje” ir bendradarbiavo moksleivių žurnalukyje “Atžala”, kurios “spiritus movens” buvo poetas Julius Janonis. Voronežo gimnazijoje jam teko kovoti su lietuvių buržuazine vadovybe, kuri ten buvo susitelkusi. Tokie susikompromitavę afevistai kaip M. Yčas, prelatas K. Olšauskas ir kiti terorizavo pažangesnius moksleivius ir šiaip veikėjus.

1918 m. B. Pranskus grįžo į Lietuvą ir ten veikė Komjaunimo organizacijoje. 1920 m. jis buvo išrinktas pirmuoju Suvalkijos raikomo sekretorium ir kooptuotas į LKJS Centro Biurą. Už revoliucinę veiklą “laisvoje” Lietuvoje jis buvo kelis kartus areštuotas ir kalintas.

1921 m. išleistas po užstatu iš kalėjimo, jis turėjo nutraukti mokslą gimnazijoje ir, policijos priežiūroje, gyventi kaime. 1922 m. buvo išsiųstas į Karaliaučių (dabar Kaliningradą) redaguoti ten leidžiamą komunistinę spaudą, bet buvo vokiečių “socialdemokratinės” policijos suimtas ir grąžintas atgal į Lietuvą — ir į kalėjimą. Išleis-

tas iki teismo iš kalėjimo, jis to teismo nelaukė, bet Partijai leidus, 1923 m. pasitraukė į Tarybų Rusijos gilumą. Ten lankė Maskvos universiteto literatūros skyrių, dirbo vadovybėje V. Kapsuko-Mickevičiaus, Z. Aleksos-Angariečio, K. Požėlos (Adolfo) ir kitų žinomų revoliucionierių. Baigęs universitetą ir aspirantūrą (mokslinį pasiruošimą), iki 1931 m. dėstė lietuvių literatūrą Vakarų tautinių mažumų komunistiniame universitete Maskvoje. Laisvalaikiu rašė poeziją. Nuo 1931 m. iki 1937 m. gyveno Minske: redagavo žurnalą „Priekalą“, bendradarbiavo d-ro St. Matulaičio redaguojamame laikraštyje „Raudonasis artojas“ ir kt. 1932 m. Minske išspausdino eilėraščių rinkinį „Audringosios jėgos“, o 1936-38 m. parašė eiliuotą romaną „Jonas Stumbrys“ (dėl 1939 metų arešto šis kūrinys liko nebaigtas, vėliau atkurtas poemoje, pavadintoje „Pakilimas“).

Prof. B. Pranskus kelerius metus dirbo literatūros konsultanto darbą Lietuvos Tarybinių rašytojų sąjungoje, savo straipsniuose nagrinėjo daugelį senesniosios kartos lietuvių rašytojų, vertė Puškiną, Nekrasovą ir kitus rusų klasikus. Tačiau dėl stalininio asmenybės kulto šis svarbus kūrybinis darbas buvo nutrauktas: Pranskus buvo 1939 m. areštuotas, įkalintas ir aštuonerius metus išlaikytas, kaip didžiausias kriminalistas, sunkiųjų darbų katorgoje. Apie save B. Pranskus sako:

“Deja, 1939 m. aš tapau Berijos smurto auka. Buvo nutrauktas ne tik visas mano darbas, bet dingo ir visi rankraščiai bei kita archyvinė medžiaga. Labiausiai gaila nespausdintų kūrinių rankraščių ir pirmiausia ‘Jono Stumbrio’ dviejų paskutiniųjų dalių. Dingo ir pradėto rašyti romano proza rankraštis (apie 70 psl.). Aštuoneri metai (1939-47) buvo išbraukti iš mano kūrybinės biografijos.”

T. Lietuvos rašytojų kolektyvas bendrame pareiškime (“Lit. ir menas”, gegužės 9 d.) sako:

“Vaisingas B. Pranskaus kūrybinis darbas ištisiems 8 metams buvo nutrauktas asmenybės kulto laikotarpiu. Tačiau jis nepalūžo ir, 1947 m. grįžęs į Tarybų Lietuvą, vėl energingai ėmėsi dirbti literatūros mok-

slo srityje. 1956 m. jis buvo visiškai reabilituotas.

Dirbdamas pokario metais Lietuvos TSR Tarybinių rašytojų sąjungoje, Lietuvos TSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institute, paskui Vilniaus Valst. universitete — prof. B. Pranskus daug prisidėjo nagrinėdamas literatūros palikimą, išryškindamas pažangiąsias lietuvių literatūros tradicijas, padėdamas parengti ‘Lietuvių literatūros istoriją’.

Pats B. Pranskus apie tą periodą sako (“Tarybų Lietuvos rašytojai”, psl. 393:)

“1947 m. grįžau į Tarybų Lietuvą. Pasižvalgęs po literatūrinį frontą, pastebėjau ir įsitikinau, kad poezijos baras nėra tuščias, kad jame Tėvynės karo metais išaugo būrys pajėgių tarybinių poetų ir dar daugiau jų — jaunųjų poetų — ateina į literatūrą pokario metais. Kitokia padėtis buvo tame literatūros bare, kuris man buvo tiek pat artimas, kaip ir poezija — tai būtent literatūros moksle ir kritikoje. Čia marksistiškai literatūrinį palikimą vertinančių jėgų dirbo nepalyginamai mažiau, ir daugelis sričių visiškai dirvonavo. Šitokia padėtis ir paskatino mane įsijungti į darbą būtent šiame bare.

Dirbdamas lietuvių literatūros palikimo srityje, vienu iš svarbiausių uždavinių laikiau supažindinti tarybinę lietuvių visuomenę su tų rašytojų veikla bei kūryba, kurie buržuazinio lietuvių literatūros mokslo buvo ignoruojami ar šiaip dėl įvairių priežasčių nebuvo plačiai žinomi.”

Dėl to B. Pranskus iškėlė tokius ne visiems žinomus rašytojus kaip Donelaitis, Žemaitė, Biliūnas, Lazdynų Pelėda, K. Jasiukaitis, Br. Laucevičius-Vargšas, Nezabitauskis, Fromas-Gužutis, A. Regratis, A. Maginskas, A. Vienažindys ir kiti. Tuomi jis atliko labai dėkingą darbą.

Velionies B. Pranskaus palaikai buvo pašarvoti Vilniaus universiteto Aktų salėje, palaidoti puošniose Antakalnio karių kapinėse gegužės 9 d. Paskutinę pagarbą velioniui atidavė literatūros, meno, mokslo darbuotojai, prie gėlėmis ir vainikais papuošto karsto stojo seni revoliucionieriai. Palydėti velionį į amžino poilsio vietą atvyko A. Barkauskas, A. Česnavičius, J. Pa-

KAIP ORAS IR SVEIKATA

ALDONA BALTRŪNIENĖ

Tauragėje yra didelis mėsos kombinatas, o kombinate dirba daug vyrų ir moterų.

Na, ir kas iš to? Janė kombinate domėjosi tik tiek, kiek vyras iš ten parsinešdavo atlyginimo. Ji buvo užimta dviejų vaikučių auginimu, o dar, žinote, daržas, sodas, paršelis tvarte. Rūpesčių užtenka. Kur ten moteriškai visokie fabriko reikalai, profsąjungos ir visa kita.

Bet atsitiko nei šis, nei tas. Ir kada visa tai prasidėjo? Jos vyras — rodos, šiaip tylus ir ramus žmogus — susidraugavo su viena kombinate dirbančia moterimi. Ir ne tik susidraugavo, bet ir visai įklimpo. Namu nebepareina, pinigų — kada parneša, o kada ir ne, kalbėti su žmona nebenori. Ko paklaustas, tik ranka piktai numoja, burbėti, pažvelgia į ją su panieka, lyg į menką, kvailą, nieko neišmanančią ir niekam nereikalingą bobelę.

Janės gyvenimą persmelkė skausmas. Ašaromis paplūdusi ruošėsi, nebesugalvojo nei kur eiti, nei ką daryti. Staiga gyvenimas pasidarė tuščias, beprasmis, o nenupelnytas pažeminimas ir visai stūmė į neviltį.

Kaimynės patarė kreiptis į rajono moterų tarybą. Ji, tiesa, nelabai seniai susikūrusi, bet energinga ir protinga tarybos pirmininkė Antanina Mažrimienė jau ne vienai tauragietei padėjo. O kiek ji nuveikė, organizuodama įvairius vakarus, koncertus, kursus ir paskaitas!

leckis, A. Sniečkus ir kiti atsakingi partijos ir tarybiniai darbuotojai, studentai, moksleiviai. Kapinėse, prie balto marmuro paminklo, velionį atsisveikino savo kalbomis universiteto rektorius J. Kubilius, prof. K. Korsakas, Partijos istorijos instituto direktorius R. Šarmaitis, rašytojas A. Gudaitis-Guzevičius, studentas P. Bražėnas ir kiti.

Po tiek kovų bei audrų, jo kaulai ramiai ilsisi tėviškės žemėje. Lietuvos liaudis, kuriai jis tiek daug dirbo,— jo niekad neužmirš!

Janė įsidrąsinusi nuėjo. Padejavo, išsiverkė čia pat, pirmininkės kambaryje.

Antanina Mažrimienė žiūrėjo į susijaudinusių moterį ir svarstė. O ką gi tokiu atveju padarysi? Galima tik išreikalauti, kad vyras dalį savo atlyginimo atiduotų vaikams. Bet mesti aną moterį ir grįžti į šeimą jo juk nepriversi. O jei ir priverstum, tai kokias iš to nauda? Meilės ir sutarimo vis vien nebus, juo labiau, kad žmona — iš tikrųjų pilka moterėlė, paskendusi mažuose rūpesčiuose, nuo kurių taip siaurėja akirtis. Ji vis verkšlens, dūsaus, prikaišios, o juk toksai įkyrus zirzimas niekad ir nieko nėra patraukęs.

— Jums pačiai reikia dirbti,— sako ji pagaliau.

— Man? — nustemba Janė.—Lyg tai nedirbu... Ir daržą raviu, ir valgyti verdu... Jau tingine tai manęs niekas nėra pavadinęs.

— Taip, žinoma. Bet aš patarčiau jums eiti dirbti į fabriką.

Janina niekaip negalėjo suprasti, kam tai reikalinga. Palikti vaikus...

— O, nesirūpinkite. Mažyčius įkurdinsime vaikų darželyje. Mūsų moterų taryba prižiūri darželio darbą ir nustato, ką pirmiausia priimti. Tai štai — pietų virti nebereikės — pavalgysite fabriko valgykloje. O visa kita suspės. Vakarais parsivesite vaikučius. Užtikrinu — dėkosite man už patarimą. Visai kitu žmogumi pasijusite.

Gal ir taip. Janė pati nežinojo, kaip čia pasielgti. Dirbti? Ji niekad nebuvo dirbusi fabrike, todėl dabar atrodė baisu. Ar suspės? Ar neiškriks namų ūkis? Nors iš kitos pusės — sumanymas buvo gana viliojantis. Svarbiausia — dirbdama užsimirš. Būdama nuolatos tarp žmonių, nebeturės laiko galvoti apie savo bėdas. Be to — ir pinigų uždirbs. Pasidarys savarankiška, išsipuoš, išsirėdys iš savo uždarbio. Nereiks vyro prašinėti. Tegul jis tik vaikus aprūpina, kaip privalo pagal įstatymus.

Pasvarstė, pasvarstė Janina ir ryžosi. O

čia dar moterų tarybos narės už ją su administracija pakalbėjo, vaikais pasirūpino. Taip ir pradėjo moteris dirbti tame pačiame fabrike, kur dirbo ir jos vyras, ir ta kita moteris. Bet nieko. Įmonė didelė, o cechai skirtingi.

Naujas gyvenimas pamažu įtraukė Janę. Ji susipažino su darbu, labai rūpestingai ir kruopščiai atlikdavo visas savo pareigas, net ėmė viršyti išdirbio normas. Rodos, kas čia tokio: pasistengei, padirbėjai iš visos širdies, už tai po kurio laiko premiją gavai. Bet ne. Tarybų Lietuvoje geriems darbininkams atlyginama dosniau. Netrukus Janinai per susirinkimą vadovybė išreiškė padėką, pagyrė. Jos vardą viešai paskelbė kitų pirmūnų tarpe. O ir ji pati — patenkinta ir įsitraukusi į veiklą, ėmė domėtis ir visuomeniniu darbu, saviveiklą, profsąjungų reikalais. Pasidarė viena iš pačių aktyviausių, puikiausių darbininkių. Energijos ji turėjo sukaupti daug, todėl dabar visur jos buvo pilna.

O širdgėla? Skausmas dėl vyro neištikimybės? Ji nuslinko kažkur gilyn, į antrą ar net trečią planą. Išblėso ir apsidengė užmaršties pelenais. Kiekviena diena atnešdavo rūpesčių ir džiaugsmų, laimėjimų ir neatidėliotinių reikalų — kada čia galvoti apie panašias bėdas. Vakare krinti lovon ir, jeigu miegas dar ne iš karto užlipdo blakstienas, tai po ranka yra knyga, yra laikraštis. Kiekvieną laisvą minutę tenka užpildyti skaitymu, jei nenori būti atsilikusi, išsiskirianti iš kitų tarpo. Juk šiandien darbininkė — nebe tokia, kaip prieš dvidešimt metų. Išaugusi. Išsilavinusi. Aktyvi. Tad reikia nesnausti, žengti koja kojon.

Tačiau visų svarbiausia — jausmas, kad esi žmogus. Ne vien pilka namų šeimininkė, kurios darbo rezultatų beveik negalima pamatyti, bet ir šaunus visuomenės narys, su kuriuo skaitosi, kurį vertina, kuris būtinai reikalingas. Taip, šitas jausmas užvis brangiausias. Nė viena Lietuvos moteris, patyrusi jį, pasijutusi pilnaverčiu žmogumi, nebenori mesti darbo įmonėje ar įstaigoje ir vėl sugrįžti į siaurą virtuvės ir namų pasaulį.

Janinos vyras irgi tarsis tik dabar teparėgėjo. Ne, jis niekad netikėjo, kad jo

žmona taip išaugs. Janina, šita pilkutė, nebejauna, niekuo iš kitų šeimininkių neišsiskirianti moterėlė. Jos jis anksčiau, kalbėdamas su draugais, kitaip ir nevadindavo, kaip bobele. Ir štai dabar šitoji jo "bobelė" — darbo pirmūnė, saviveiklininkė! Nuostabūs dalykai dedasi. Ir dar žiūrėkit, kaip atkuto, kokia drąsi! Kalbą iš tribūnos rėžia!! Akys blizga, įraudusi. Net ir pasi-puošti, pasirodo, gerai bemokanti.

Tolydžio vis labiau vyrą graužė mintis, kad prarado labai vertingos moters meilę ir pasitikėjimą.

Bandė net kartą kitą ją užkalbinti fabrike. O atėjęs vaikų aplankyti, jau nebeskūbėdavo išeiti. Vis rasdavo, ko paklausti ir apie ką pasikalbėti.

Nedrįstu tvirtinti, kad jie jau susitaikė. Gal taip, o gal įžeista Janė ir nebepanorėjo su juo gyventi. Kaip ten bebūtų, o ši esminį klausimą — taikytis ar nesitaikyti — jau sprendė nebe Janinos vyras, o ji pati — savarankiškas, stiprus žmogus.

Tačiau aš norėjau papasakoti ne apie ją, o apie moterų tarybos pirmininkę Antaniną Mažrimienę. Janinos likimas — tai tik viena mažytė, gal tūkstantoji Mažrimienės veiklos dalelė. Visų jos nuveiktų darbų, de-ja, neišminėsi. Tenka pasitenkinti vienu grūdeliu ir pagal jį spręsti apie visą medį.

Knygynas, kurio vedėja dirba Antanina, jaukus butas, pora jau paaugusių vaikučių, vyras, moterų taryba, — štai ratas, kuriame sukasi Antaninos gyvenimas. Nė vienos neprasmingai praleistos dienos! Net nė vienos valandos. Nėra laiko, tiesa, bet kaip malonu justis, kad esi užimta. Užtat daugybė dėkingų Tauragės moterų, kurioms ji padėjo, patarė, padarė. Užtat gerai veikiančios moterų tarybos visuose rajono kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose. Užtat puiki tvarka vaikų darželyje, valgyklose, skalbyklose, metrikacijos biure, nes čia nuolat lankosi moterų tarybos narės.

Bet visko neišpasakosi. Tegul už visus Antaninos Mažrimienės darbus kalba Janina, savo gyvenimo vidurdiemyje supratusi tiesą, jog moters dalyvavimas gamybiniame darbe yra kaip sveikata, kaip oras, kaip saulė visų pirma jai pačiai.

Vilnius

Lituvoje išeis lituanistinė enciklopedija

PRANAS ULEVIČIUS

IŽANGĖLĖ

Apie tai, kaip Tarybų Lituvoje rušiamasi išleisti lituanistinės enciklopedijos tritomį, šiame straipsnyje "Šviesos" skaitytojams pasakoja "Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas, Istorijos mokslų kandidatas **Pranas Ulevičius**.

Vertingos, geros enciklopedijos leidimo klausimas yra labai svarbus. Dėl to jis buvo ilgai svarstomas. Buvo labai kruopščiai šiam darbui rušiamasi, renkama enciklopedinė medžiaga, svarstomas jos išdėstymas, aptariamas enciklopedijos profilis. Vieni mokslininkai ir visuomenės veikėjai kalbėjo už daugiatomę bendrąją kompiliacinio pobūdžio enciklopediją. Joje būtų aprašyta viskas — visos mokslo šakos, viso pasaulio istorija, geografija ir t.t. — ir kurioje nereikėtų kiekvieno aprašomo objekto nuodugnai nagrinėti lituanistiniu, lietuvišku požiūriu (tokioje enciklopedijoje daug kur galima apsieiti ir visai be lituanistikos). Kiti siūlė leisti lituanistinę enciklopediją, kurios visi straipsniai būtų originalūs — lietuvių tik Lietuvą, lietuvių tautą, ryšius su ja. Bedirbant, besvarstant, po ilgo ir kruopštaus paruošiamojo darbo 1963 metų pavasarį buvo nutarta visų pirma išleisti originalią lituanistinę "Mažąją lietuviškąją tarybinę enciklopediją".

Lietuvos TSR Mokslų akademija, sutelkusi geriausius mokslo, meno, kultūros ir liaudies ūkio specialistus, leidžia šią enciklopediją trimis dideliais tomiais, apimančiais apie 25 tūkstančius straipsnių. Jie sudarys daugiau kaip keturis šimtus autorinių lankų. Pirmasis tomas apims raides A—J, antrasis — K—P, trečiasis — R—Ž. Enciklopedija iliustruojama nuotraukomis, piešiniais, meno reprodukcijomis.

Enciklopedijos redakciniam darbui koordinuoti ir aukštam moksliniam bei politiniam straipsnių lygiui užtikrinti sudaryta

vyriausioji redakcija, vadovaujama Enciklopedijos vyriausiojo redaktoriaus akademiko Juozo Matulio. Taip pat sudaryta trys skyrių redakcinės kolegijos. Istorijos skyriaus redakcinei kolegijai vadovauja akademikas Juozas Žiugžda, Literatūros ir kultūros skyriaus redakcinei kolegijai — akademikas Kostas Korsakas, Geografijos skyriaus redakcinei kolegijai — akademikas Kazys Bieliauskas. Kiekviena skyriaus redakcinė kolegija suskirstyta pagal mokslo šakas į sektorius, kuriuos sudaro redaktoriai konsultantai, vadovaujami sektorių vadovų. Į "Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" vyriausiąją redakciją ir skyrių redakcines kolegijas įeina žymiausi respublikos mokslininkai ir visuomenės veikėjai — iš viso 81 žmogus. Autorių parašytus ir etatinių redaktorių suredaguotus straipsnius jie skaito, papildo ir taiso visuomeniniais pagrindais.

Lituanistinėje enciklopedijoje išsamiai nušviečiama Lietuvos istorija nuo seniausių laikų iki šių dienų. Aprašomi svarbiausieji istoriniai lietuvių tautos vystymosi etapai pagal visuomenines-ekonominės formacijas, visuomenės klasės, socialiai sluoksnius, politinės srovės, valstybės bei teisės institucijos, svarbiausieji juridiniai aktai, Enciklopedijoje nušviečiama Lietuvos liaudies kova prieš carizmą, liaudies kova dėl Tarybų valdžios, kova prieš hitlerinius okupantus ir jų talkininkus lietuvius buržuazinius nacionalistus. Atskirais straipsniais aprašoma ne tik klasių kovos formos, atskiri kovos epizodai, bet ir jos organizatoriai bei vadovai, revoliucinio judėjimo dalyviai, užsienio lietuviai, ypač pažangaus judėjimo aktyvūs veikėjai. Užsienio šalys enciklopedijoje atskirai neaprašomos, bet duodami apžvalginiai straipsniai apie Anglijos, Argentinos, Brazilijos, Kanados, Jungtinių Amerikos Valstijų, Urugvajaus ir kitų užsienio šalių lietuvių, jų savišalpinės, kultūrinės ir politinės organizacijas, apžvelgiama jų literatūra, menas ir kt.

Enciklopedijoje daug vietos skiriama lietuvių literatūrai ir kalbai. Aprašoma lietuvių literatūros raida nuo pirmosios lietuviškos knygos iki šių laikų, išryškinant pažangiuosius, demokratinius reiškinius lietuvių literatūroje. Šalia apžvalginių straipsnių apie įvairių literatūros krypčių ir žanrų raidą, atskiruose straipsniuose bus aptarta žymesnių lietuvių rašytojų kūryba bei veikla. Aprašomi lietuvių literatūros ryšiai su tarybinių ir užsienio tautų literatūromis, kitų tautų literatūros poveikis lietuvių rašytojams. Šio pobūdžio straipsniuose aptariama ir lietuviška tematika kitose literatūrose. Nušviečiama dabartinė literatūrinė lietuvių kalba, lietuvių kalbos tarmės ir prattarmės, lietuvių kalbos ir kalbotyros istorija, lietuvių kalbos tyrinėtojai, žodynininkai. Be to, nušviečiama spaudos istorija, aprašoma periodika, ėjusi bei einanti įvairiomis kalbomis Lietuvoje ir lietuvių kalba užsienyje, (tarp jų — užsienio lietuvių laikraščiai bei žurnalai). Tai turės mokslinę bibliografinę reikšmę.

Enciklopedijoje daug vietos skiriama lietuvių kultūrinio palikimo vertinimui. Aprašomos mokslo ir technikos šakos, jų vystymosi Lietuvoje istorija, mokslininkai, mokslo įstaigos ir jų veikla, visuomeninės minties raida Lietuvoje, filosofinės ir sociologinės doktrinos, religija ir ateizmas. Apžvelgiama lietuvių muzika, teatras, dailė, architektūra, visų laikų meno atstovai ir kultūros veikėjai. Be apžvalginių straipsnių apie lietuvių tautosaką, jos rinkimą ir tyrinėjimą, bus straipsnių apie tautosakos žanrus, apie žymesnius tautosakininkus. Skyrium aprašomi liaudies muzikos instrumentai, liaudies šokiai ir žaidimai, liaudies papročiai, drabužiai, apyvokos reikmenys.

Enciklopedijoje skaitytojas ras aprašytus Lietuvos ežerus ir upes, kalnus ir žemumas, miškų ir pelkių masyvus. Be fizinės geografijos objektų, aprašomi miestai, miesteliai ir žymesnieji kaimai. Nemaža vietos skiriama gyvajai mūsų krašto gamtai — augalijai ir gyvūnijai. Atskirai aprašomi Lietuvos žvėrys, paukščiai, žuvis, medžių veislės, kultūriniai augalai. Enciklopedijos straipsniuose išryškinama atskirų augalų ir

gyvūnų ekonominė, praktinė reikšmė, rašoma apie tų gyvosios gamtos objektų apsaugą Tarybų Lietuvoje. Panašiai rašomos ir kitos bendro pobūdžio temos: bendroji dalis labai sutrumpinama arba visai atmestina, o lietuviškoji medžiaga dėstoma labai išsamiai. Todėl lituanistinėms, originalioms žinioms "Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" trijuose dideliuose tomuose skiriama žymiai daugiau vietos, negu būtų galima skirti daugiatomėje bendro pobūdžio enciklopedijoje.

Vilnius

1963. XII. 2

ŽVAIGŽDĖS PRIARTĖS

Mes žvelgiam į dangų, į melsvajį dangų,
Rytais mus svaigina ryškioji žvaigždė,
Mes žvelgiam, kaip kyla balandžiai nuo
rankų

Ir tikim, jog žvaigždės prie mūsų priartės.

Ir tikim, atskleis toliai paslaptį gilią,
Ir žmogų planetų glėby pabučiuos,
Ir žvaigždės šypsosis mūs žemę pamilę,
Pasveikinę sūnų Tėvynės plačios.

Ir tikim, jog kosmoso toliai svajingi
Atgims supulsavus drąsuolių širdims,
Ir tikim — net skrydžio toliausiam vingy
Dar širdys narsių kosmonautų nerims.

Kaskart mes pažvelgiam į melsvajį dangų,
Mus jaudina tolis ryškiosios žvaigždės,
Mes žvelgiam, kaip tolsta balandžiai
nuo rankų

Ir tikim, jog žvaigždės prie mūsų priartės.

Jonas Jurevičius

JIS ATEINA

Lino garbanas vėjas sudraiko,
Dar raukšlių nepažinus kakta.
Akyse dvi žydrinės lyg vaiko,
Bet jis eina kovot su gamta.

Įsijungs į gyvenimo dainą,
Neš jis saulę į mūsų laukus,
Kelkis, žeme, sėjėjas ateina,
Kad siūbuotų vėl derlius puikus.

Elvyra Pilkauskaitė

Ringaudas Graibus

TYLUMA

(Apsakymas)

Jis buvo nusigręžęs į langą ir žiūrėjo į pilną judėjimo ir ūšesio gatvę. Nedideliamė, tačiau tvarkingame kambarėlyje suposi mirtina tylą.

Šioje tyloje lėtai atsivėrė durys ir užsikertančių žingsnių kalba ištirpo kambario viduryje. Vėl nepakenčiama tyluma.

Ji atsisėdo ant kėdutės.

— Vėl išgėręs? Kam kankini mane ir save? Kam to reikia? — lyg tai klausė, lyg tai sau kalbėjo jina.

Jis staiga atsisuko. Iššaukiančiai ir su neslepama ironija pažiūrėjo į žmoną.

— Dar nespėjau, — sušuko, — visą laiką tos pačios kalbos? Girdi, įkyrėjo, — trinktelėjo durys, ir kambarėlyje vėl paliko tyluma.

Ji sėdėjo nuleidusi galvą, juodų nepaklusnių plaukų garbanos uždengė pilnas ašarų akis. Kodėl taip dažnai čia būna tyluma? Kodėl taip tęsiasi gyvenimas? Ji davė valią ašaroms...

Jis lėtai nulipo laiptais, ir įsimaišė į skubantį žmonių srautą. Nepajuto, kaip sustojo prie "arbatinės" miesto pakraštyje. Stumtelėjo duris ir įėjo į vidų. Juokingai strazduota bufetininkė atvirai nusišypsojo.

Atsisėdo prie staliuko pasienyje, apsižvalgė abejingai žvilgsniu. Arbatinė buvo apytuštė. Už atviro lango žmonių eilutė laukė autobuso. Priėjo padavėja.

— Jums ko?

— Kaip visada, — burbtelėjo. Buvo aišku, kad jis taip visada čia sakydavo.

Kodėl aš toks? — bandė pats atsakyti į savo klausimą. Kodėl einu nuokalnėn? Nejaugi aš — nežmogus?

— Štai, — ir padavėja padėjo du šimtus degtinės ir du gabalėlius sūrio.

Gurkšnojo pamažu, ne viską iš karto.

O už lango sklido pokalbio garsai. "Čiulba" — abejingai pagalvojo jis. Akys užčiuopė ant jų rankų žiedus. Vedė... Jis nenorom įsiklausė. Kas jį sudomino, jam pačiam buvo neaišku. Jie kalbėjosi apie kažkokį simfoninį koncertą, jie kalbėjo apie

šopeną, Bachą, minėjo Mieželaitį.

Netikėtai jis atstūmė likusią degtinę. Juk ši moteris labai panaši į jo žmoną. Taip, matosi, bet jie — laimingi. Gal gi jisai pats kaltas? Gal ne visi vyrai tik "arbatinėje" pasilsis?

Numetęs ant stalo trirublinę, jis nuėjo durų link.

Per daug jau susijaukė mintys galvoje. Kažkoks nepakeliamas chaosas užpildė smegenis, įsisiurbė į kraują.

Jis, rodos, girdi, kaip porelė giria šopeno "Revoliucinį etiudą", Mieželaičio žmogus kalbasi su jais. Jie kalba, na ir velniop, tegu kalba...

Jie kalbėjo apie Bacho "Mišias". Jie šypsojosi...

Staiga jis sustojo. Juk ši diena... Taip, taip ši diena...

— Tegu ši diena būna laiminga, juk turi būti laimės pradžia. — Mintys viena per kitą grūdosi ir kalbėjo apie laimę.

Jis beveik bėgte nubėgo į universałą parduotuvę.

— Ką čia nupirkti dovanų?

Jis nerangiai atsirėmė į prekystalį.

Jaunutė pardavėja priėjo arčiau.

— Ką pageidautumėte?

— Man... aną skarelę... — lyg vaikas, užklyptas mamos darant blogą darbą, jis labiau teisinosi negu prašė.

Į širdį įsirangė ir nerimas, ir mažyčiai džiaugsmo ruoželiai. Jie plėtėsi ir savo šviesa užvaldė širdį, o širdis džiaugsmo kylančią įtampą atidavė kraujui. Ne, jis retai jautė tokį džiaugsmą. O gal visai tokio veržlaus ir skaidraus nebuvo? Jis nesusi-gaudė...

Jis taip niekada neskubėjo namo. Iš tolo jo lange degė šviesa.

— Laukia, — sumurmėjo... — O gal ruošiasi egzaminams? Taip, juk ji ką tai kalbėjo apie egzaminus?

Štai baigs akademią, ir dirbsime abu. Kodėl aš to nenoriu suprasti?

Laiptų pakopos pamažu tirpo, ir jis sustojo prieš duris, savo kambario duris. Drebančiais pirštais pasuko duryse raktą. Kodėl dreba jam pirštai?

Veidą puolė bučiuoti kambarėlio šiluma, tyluma...

žmona pakėlė galvą nuo knygos.

Verkė, — kaltino mintys. — Juk ji irgi žmogus. Aišku, verkė, nors ji visada stengiasi to neparodyti.

Tyluma... Ne, jis niekad neįtūtė tokios negailestingos tylumos kaip dabar. Jis ištraukė iš užančio skarelę. Kaip jis ją ištraukė? Per skubėjimą suplyšo popierius, į kurį ji buvo įvyniota. Ne, jis to dabar nematė. Jis bėgte... taip, taip... tiesiog bėgte pribėgo prie žmonos.

— Maryte, čia tau... — jo sujaudintas balsas užsikirto.

— Vytai, tu... tu vis tik neužmiršai.

Jis nieko neatsakė. Jis labai norėjo atsakyti, kad neužmiršo, daug ką pasakyti, bet kažkas pavogė jo sugalvotus šiltus žodžius, o bet kokių sakyti nenorėjo...

— Aš pati buvau užmiršusi, kad šiandieną mano gimimo diena... Va, tik neseniai atsiminiau, — lyg tai pasiteisino ji.

— Maryte, prižadau... bus visos dienos panašios į šią, — išbūrė Vytas.

— Tikiu, — ir ji prigludo prie jo krūtinės.

Įsiklausė tyluma. Ji irgi džiaugėsi.

Kambarėlyje laiminga juokėsi tyluma.

UNIKALINIS EKSPONATAS

Tarybų Sąjungos Mokslų akademijos Zoologijos institutas gavo iš Indonezijos Komodo salos unikalini eksponatą — milžiniško varano kailį.

Varanas — stambiausias pasaulyje driežas. Jis gyvena nedidelėse atokiose Indonezijos salose. Jo dydis neretai pasiekia tris metrus. Varanas — plėšrus žvėris, jis puola net stambius gyvulius, taip pat elnius. Ši nykstanti gyvulių veislė saugojama valstybės. Komodo saloje organizuotas draustinis. Leidus Indonezijos valdžios organams, bendros Indonezijos-Tarybų Sąjungos ekspedicijos dalyviai sugavo keletą varanų tam, kad būtų galima ištirti jo biologines savybes.

REKORDINIS LAIMIKIS

Japonijos banginių medžiotojams neseniai pasisekė sugauti rekordinio dydžio banginį. Jo ilgis — apie 30 metrų, svoris — 136 tonos. Gyvas būdamas šis milžinas per dieną surydavo apie 3 tonas smulkių jūros gyvūnėlių. Banginio širdis sverė 400 kilogramų, o liežuvis — 3½ tonos.

Tokių milžniškų banginių vandenynuose lieka vis mažiau. Nors banginiai apsaugomi, tačiau apsaugos nuostatų laikosi ne visi. Per metus pasaulyje sumedžiojama apie 60 tūkstančių banginių. Jei medžioklės ir ateityje bus tokios pat intensyvios, banginiai gali atsидurti ant išnykimo slenksčio.

SUNYS ANTARKTIKOJE

Prieš trejus metus, kada Antarktidoje japonų žiemojų bazė Liutcevo-Cholmo įlankoje nutraukė metams darbus, malūnsparnis negalėjo pervežti į ledlaužį važiuojamų šunų kinkinio. Prieš paskutinį reišą prapliupo sniego audra, ir ledlaužis paskubėjo išplaukti iš įlankos. O saloje prie namukų staugė ir bandė nutraukti pasaitus penkiolika šunų.

Japonijoje žiemojusių visi kaltino. Tik pikti, beširdžiai žmonės galėjo palikti gyvulius žiauriai mirčiai, — buvo kalbama radijo laidose ir laikraščiuose. Osakos mieste netgi buvo pastatytas paminklas "Antarktikos divyriams". Nuo pjedastalio išdidžiai žvelgė baltas marmurinis kudlius.

Po metų japonų ledlaužis sugrįžo į Liutcevo-Cholmo ledinę įlanką. Malūnsparnis į bazę perkėlė šešis žmones. Čia jie rado negyvenamą dykynę, užmirštus namukus. Ir staiga, džiaugsmingai vizgindami uodegomis, prie žmonių pradėjo bėgti šunys. Sveiki, linksmi, žvalūs. Nejaugi tie patys, palikti prieš metus laiko? Ar kiti, atvežti svetimos ekspedicijos? Bet aplinkui tūkstančius kilometrų nebuvo nieko. Šunys, aišku, tie patys. Išgyveno, peržiemojo ilgą žiemą vieni be žmogaus.

Nepaprasta naujiena per radiją nulėkė į Japoniją. "Šunys išgyveno!" — stambiu šriftu skelbė laikraščiai. Visi norėjo sužinoti daugiau smulkmenų.

Zoologams šunų išsigelbėjimas buvo didelis mokslinis atradimas. Pasirodo, paprasti važiuojamieji šunys galėjo prisitaikyti gyventi ledų dykumoje! Kuo maitinosi šunys? Apie tai buvo galima tik spėlioti. Tikriausia, nutraukę pasaitus ir išbėgioję po salą, šunys susitiko vietinius Antarktikos gyventojus — pingvinus. Tikriausia šio ir kitų susitikimų metu pingvinai patyrė nuostolius.

Jokių savo gyvenimo smulkmenų ledų saloje šunys nepapasakojo. Jie tik vizgino uodegomis, lyg kalbėdami, kad džiaugėsi susitikę ir vėl pasiryžę tar-nauti žmogui.

NAUJI EZERŲ GYVENTOJAI

Gražiais darbais, dideliais savo augintinių skaičiais pradžiugino pernai mūsų žuvisvaisininkai. Į Obelijos, Lūšių, Dringių, Asalnų ežerus paleista 649,000 ungurių jauniklių, 1 milijonas žiobriukų nukeliavo į Atmatą, 1,630,000 sykorių hibrido lervų paleista Giluičių ežere, 1,800,000 — Lūšių ežere Vokės žuvisvaisos įmonėje išauginti 10,200,000 seliavų jauniklių apsigyveno Metelių ežere, o 3,880,000 — Ukojo ežere. Vis labiau plečiami pelėdės įveisimo darbai. Pelėdė — naujas labai vertingas ir greitai augantis mūsų vandenių gyventojas. Šiais metais į ežerus paleista 325,000 pelėdžių jauniklių.

Kaip ir anksčiau, išauginta ir paleista į ežerus tūkstančiai lydekų, karosų jauniklių. Neužmiršti ir vėžiai. Į Keležių Rokiškio rajone ir Šulnykų ežerą Trakų rajone perkelta 28,450 vėžių.

Pagrindinis žuvisvaisos darbų krūvis teko Rusnės, Vokės ir Ignalinos žuvisvaisos įmonėms. Šių įmonių pajėgumai ateityje dar labiau padidės. Be to, inkubatorius statyti numato ir žvejai mėgėjai. Taigi žuvisvaisos darbai Lietuvoje kuo toliau, tuo labiau plėsis.

Tavo skrandžio sutrikimas ir maistas

E. STARKIENĖ

Kiekvienas, pasijutęs skrandžio ar kitų virškinamojo trakto organų negalavimus, turi nedelsdamas kreiptis į gydytoją.

Gydytojas, skirdamas dietą, nurodo ir tos dietos — gydomojo stalo numerį, kad lengviau ir tiksliau būtų galima pasirinkti reikiamus patiekalus.

Sergantiems skrandžio ligomis yra skiriami du gydomieji stalai: pirmas gydomas stalas tiems, kurie turi padidintą skrandžio sekrecijos rūgštingumą, antras — tiems, kurių rūgštingumas sumažintas.

Pirmojo gydomojo stalo valgiai parenkami ir paruošiami taip, kad švelnintų ir mažintų skrandžio sulčių išsiskyrimą, o tuo pačiu ir rūgštingumą. Antrojo gydomojo stalo patiekalai turi skatinti skrandį išskirti daugiau virškinimui reikalingų sulčių.

Abiem minėtų susirgimų atvejais skrandžio gleivinė neturi būti erzinama. Dėl to visiems skrandininkams negalima valgyti jokio rupaus, šiurkštaus maisto, pavyzdžiui, juodos duonos, ragaišio ar kito iš rupių miltų pagaminto maisto. Į skrandį patekęs, toks maistas erzina skrandžio sienelės. Nuo to atsiranda skausmai ir net žaizdos skrandžio sienelėse.

Dėl tos pačios priežasties negalima valgyti daug augalinės ląstelienos turinčios arba kieto maisto. Netinka virtos tešlos patiekalai, nors jie būtų pagaminti ir iš aukščiausios rūšies miltų, pavyzdžiui, virtiniai, skyliai, koldūnai, o taip pat sklindžiai, šviežias pyragas ir kt.

Skrandžio sienelės erzina ir augalų ląsteliena bei mėsos kremzlės, gyslos, gyslelės. Dėl to skrandininkams netinka gyslota mėsa, salotos, agurkai, ridikai, vaisių, daržovių kietosios dalys, o ypač žievelės, grūdėliai, luobelės.

Netinka ir virtos daržovės, ypač jeigu jos paduodamos gabaliukais, nesutrintos, pavyzdžiui, daržovių mišrainė, troškintos morkos ar stambiau supiaustyti burokėliai, bulvės, vaisių gabaliukai kompote ir kt.

Visas skrandžiu sergančiųjų maistas turi būti pertrintas per sietelį, kad nebūtų mechaninio jaudinimo. Pavyzdžiui, reikia gaminti pertrintą per sietelį morkų košę, o burokėlius minkštai išvirti ir sutrinti burokine trintuve. Kopūstai, ypač antriems patiekalams, nerekomenduojami, bet jų vietoje galima valgyti minkštai virtus žiedinius kopūstus su švelniu padažu, be džiuvesėlių.

Taip pat netinka joks rūgštus, aštrus, pikantiškas maistas. Visai negalima vartoti acto, pipirų, garstyčių, krienų, grybų, rūgščių vaisių, rūkytų gaminių, tarkainių, aštrių padažų. Taip pat nevalgyti silkės, šaltienos, rūkytų žuvų, konservų.

Maisto temperatūra turi būti vidutinė. Vengti per karštos arbatos ar sriubos, nevalgyti ledu, negerti šalto mineralinio vandens ir kitų atšaldytų gėrimų.

Savaime aišku, kad **sergantiems skrandžiu negalima gerti jokių alkoholinių gėrimų**, o taip pat alaus ir vaisvandenių dėl juose vykstančių rūgimo procesų bei prieskonių.

Druskos galima vartoti normalų kiekį, bet jos nepadauginti.

Kaip turi maitintis tie, kuriems paskirtas pirmas gydomas stalas, t. y. tie, kurių skrandyje randamas padidintas rūgštingumas? (Tais pat šis gyd. stalas yra skiriamas tiems, kurių dvylikapirštė žarna pažeista).

Be minėtų mechaninių ir termininių (šalčio, šilumos) jaudiklių, kuriuos sukelia netinkamas maistas, šiems ligoniams draudžiami ir cheminiai jaudintojai — kvapiosios ir skoninės (ekstraktyvinės) medžiagos, gaunamos kepat ar verdant mėsą, žuvį, grybus ar prieskonines daržoves. Tos ekstraktyvinės medžiagos skatina skrandžio gleivinę gaminti daugiau sulčių. Štai dėl ko, turint padidintą skrandžio rūgštingumą, negalima valgyti keptos mėsos, žuvies, keptų daržovių. Taip pat negalima valgyti sultinio, kuriame virė mėsa, žuvis, grybai.

Pirmojo gydomojo stalo dietininkams rekomenduojamas saldus pienas. Geriausia jį gerti dažnai, bet nedideliais kiekiais. Patariama gerti saldų vidutinės temperatūros pieną kas 2 valandas po pusę stiklinės. Ši priemonė ypač rekomenduojama prieš skrandžio žaizdą. Tinka ir grietinėlė, taip pat nedideliais kiekiais. Leidžiama valgyti nerūgščią grietinę, šviežią neperšildytą varškę, šviežią sviestą, minkštai virtą kiaušinių arba garu iškeptą omeletą (įstačius indelį su suplaktais kiaušiniiais į karštą vandenį). Tinka pieniškos sriubos su minkštais virtais makaronais, ryžiais ar manų kruopomis. Be to, vietoj pieno sriubų, pirmo stalo dietininkams tinka pertrintų daržovių ar kruopų sriubos. Tokių sriubų pasirinkimas yra nemažas, pavyzdžiui, bulvių pertrinta sriuba, morkų, žirnelių, žiedinių kopūstų, įvairių daržovių mišinio, įvairių kruopų ir kt. Visos jos verdamos be sultinio, pagerinamos pienu ar grietinėle bei kiaušinio tryniais ir gali būti paduodamos su pyrago džiovėsėliais.

Pirmam stalui duodama ir mėsa: geriausiai tinka liesa, malta, išvirta garuose ar labai mažame vandens kiekyje. Gali būti virta minkšta veršiena, vištiena ar jautiena arba virta žuvis. Priedui prie mėsos duodama burokėlių, morkų ar gerai suvirusi ryžių košė. Padažas — tik baltas, grietininis, be aštrių prieskonių.

Rekomenduojamos daržovių košės, o iš jų galima pagaminti įvairius pudingus, apkepų, kurių prieš kepant nereikia barstyti džiovėsėliais ir nedėti aštrių prieskonių, o iškepus nuimti viršutinę sukepusią plutelę, ypač jei ji apdžiūvusi.

Uogas ir vaisius valgyti nerūgščius, pertrintus. Iš jų gaminti kisielių, kremą su grietinėle ar padažu prie kruopinių—miltinių saldžių košių, apkepų. Vaisių ir uogų sultis naudoti tik iš nerūgščių vaisių su cukrumi.

Naudoti vitaminus, gerti erškėtrožių ir sėlenų arbatą, stiprinant organizmą C ir B vitaminais.

Valgyti dažnai — 5 kartus per dieną, nedideliais kiekiais. Suaugęs organizmas iš

maisto turi gauti 3000—4000 kalorijų per parą.

Antro gydomojo stalo dietininkams rekomenduojami mėsos ir žuvies sultiniai, kurių ekstraktyviosios medžiagos šiuo atveju yra kaip tik labai naudingos. Sultinį reikia paduoti su gerai išvirtais makaronais ar ryžių kruopomis. Netinka pyragėliai, lietiniai bei kiti sausi, kieti priedai. Tinka pertrintos sriubos, bet jos verdamos su sultiniu.

Gera priemonė skrandžio rūgštingumui didinti yra šviežias, neperrūgęs vienos dienos kefiras. Galima naudoti rūgštų, bet neperrūgusį pieną. Saldus pienas netinka. Jį galima naudoti tik kaip priedą patiekalams gaminti, pavyzdžiui, manų ar ryžių košei, arbatai ar kakavai ir pan.

Apetitui pakelti antro stalo skrandininkai gali truputį valgyti gerai išmirkytos silkės, ikros, sūrio, varškės, nerūgščios grietinės, minkštų kiaušinių omeletą, truputį sviesto, keptą, maltą, neriebią mėsą, keptą žuvį, įvairias gerai sutrintas košes iš kruopų ar daržovių. Biri košė netinka. Kepant maltinius, jų nevolioti džiovėsėliuose ir neperkepinti paviršiaus plutelės, arba maltinius sudėti į puodą, uždengti ir kelias minutes palaikyti, kad plutelė suminkštėtų. Duonos nevertoti, o pyragą valgyti tik nelabai šviežią — vakarykštį.

Vitaminai C ir B gaunami iš erškėtrožių ir sėlenų arbatos. Maitintis taip pat 5 kartus per parą.

SKITAI JENISIEJAUS KRANTUOSE

Viena iš Chakasijos paslapčių — tai senovės legendos apie "di-li", kiniškai siauraveidžius. Ši gentis turėjusi nepaprastų savybių. Kai kurie mokslininkai laikė "di-li" Pietų Sibiro kultūros pradininkais. Tačiau iš kur ir kada atėjo, niekas negalėjo rasti atsakymo.

Mokslininkai, remdamiesi kasinėjimais, išaiškino, kad dar prieš mūsų erą stepėse pasirodė siauraveidžiai raiteliai, jodinėjantys ant greitų tvirtų žirgų. Nei išvaizda, nei papročiais jie nebuvo panašūs į vietos genties žmones, užtat čiabuviai juos sutiko priešišškai. Tačiau atėjūnai mokėjo apsiginti. Sprendžiamoje kovoje chakasai pralaimėjo. Vėliau siauraveidžiai įkūrė gyvenvietes ir susimaišė su čiabuviais.

Kaip rodo tyrimai, siauraveidžiai buvo skitai, atėję į Chakasiją per Pakaspiją ir Altajų. Tai pirmas mokslui žinomas pavyzdys, kada gentys persikraus- to iš Vakarų į Rytus.

Pusė milijono sportininkų Lietuvoje

MINDAUGAS BARYSAS

Kasmet renkamas geriausias Tarybų Lietuvos sportininkas. Kasmet išaiškinamas geriausias lengvaatletis ir geriausia metų respublikos komanda. Ir kasmet tenka spręsti gana sudėtingus galvosūkius: kam atiduoti pirmenybių palmę? Augantis sporto masiškumas juk atskleidžia vis naujus talentus.

Dar, atrodo, neseniai respublika didžiavo- si dukart Europos bokso čempionu sunkia- svoriu A. Šocikų. Užsienio sportiniai ap- žvalgininkai jį vadino ringo džentelmenu. O dabar dukart žemyno čempionu jau yra ir jo auklėtinis R. Tamulis. Bokso žinovus irgi neretai stebina puiki jo technika, lengvi, grakštūs judesiai ringe, žaibiškos, kaip kaž- kada A. Šociko, atakos.

Prieš kelerius metus Tarybų Lietuvos sporto mėgėjus nudžiugino ieties metikė B. Kalėdienė. Pirmoji iš respublikos sporti- ninkų ji pasiekė pasaulio rekordą. Aukštą sportinį meistriškumą ši lengvaatletė patvir- tino Romos Olimpinėse žaidynėse, kur iš- kovojo bronzos medalį. Dabar B. Kalėdienė kartais pavadinama veterane. Bet ir ji turi savo sportines įpėdines. Tarp jaunų talen- tų, teikiančių viltis Tokijo Olimpiadai, leng- vosios atletikos specialistai mini ir kitą kau- nietę, ieties metikę A. Stančiūtę. Tarybų Lietuvoje auga ir dar viena tikrai talentin- ga sportininkė S. Janauskaitė. Ši Daugų vi- durinės mokyklos moksleivė apie savę pri- vertė kalbėti praeitą pavasarį. Juk anks- čiau nebuvo atsitikimų, kad šešiolikmetė mergina nusviestų ietį už meistriškos 50 metrų ribos. Su tokiu rezultatu S. Janaus- kaitė sėkmingai galėtų dalyvauti daugelyje tarptautinių varžybų...

Tai tik pora pavyzdžių. Bet jie gana vaizdūs. Sporto masiškumas kasmet iškelia vis naujus sporto meistrus. Ir jie atsiranda ne tik didžiuosiuose Lietuvos miestuose, se- niai sportinėmis tradicijomis garsiam Käu- ne arba Vilniuje. Daugelyje respublikos ra- jonų veikia vaikų sporto mokyklos, steigia- mos vis naujos. Laisvalaikiu lankydami užsiėmimus įvairiose sekcijose, savo jėgas

grūdina, sveikatą stiprina tūkstančiai vidu- rinių mokyklų moksleivių. O iš didelio skai- čiaus ir mūsų palyginti nedidelėje respub- likoje atsiranda vaikinių ir merginų, kurie pasiekia aukštus sportinius rezultatus, taria svarų žodį ir stambiose tarptautinėse varžy- bose.

Iki 1940 m. Lietuva galėjo didžiutis iš esmės tik viena sporto šaka—krepšiniu. Ta- čiau dauguma tų krepšininkų, kurie Europos pirmenybėse gynė Lietuvos sportinę garbę ir iškovojo žemyno čempionų vardus, buvo at- vykę iš Jungtinių Amerikos Valstijų. Pa- sibaigus pirmenybėms, jie ir negalvojo likti Lietuvoje. Tarybų valdžia ir mūsų respubli- kos sporto istorijoje atvėrė visiškai naują puslapį. Kitų tarybinių respublikų pade- dama, perimdama turtingą jų sportininkų patyrimą, ugdydama savus aukštos kvalifi- kacijos sporto darbuotojų kadrus naujajame Kauno Kūno kultūros institute, Tarybų Lie- tuva sportinėje arenoje žengė tiesiog milži- nišką žingsnį pirmyn.

Įmonių ir kolūkių, mokyklų ir įstaigų sporto kolektyvuose dabar yra apie 400,000 sportininkų. 1963 m. įvykusioje TSRS Tautų III spartakiadoje Tarybų Lietuvos atstovai septyniolikos komandų tarpe iškovojo gar- bingą septintąją vietą. Vien per pastaruo- sius dvejus metus respublikoje paruošta dau- giau kaip 150 sporto meistrų, apie 2,500 pirmojo atskyrio sportininkų. O sporto meistro vardas ir pirmas sportinis atskyris juk suteikiamas tik tiems sportininkams, kurių pasiekimai jau prilygsta daugelio tarptautinių varžybų prizininkų rezultatams. Tarybų Sąjungos sportininkai beveik visose pasaulio pirmenybėse būna pretendentai į nugalėtojus. O dabar daugiau kaip 50 Lietu- vos atstovų yra TSRS rinktinių nariai. Mūsų respublikos akademinio irklavimo mėgėjai, lengvaatlečiai, boksininkai ir sunkumų kil- notojai — kandidatai dalyvauti XVIII Olim- pinėse žaidynėse, kurios 1964 m. įvyks Ja- ponijos sostinėje Tokijo mieste. O Tarybų Lietuvos krepšininkai S. Butautas, K. Pet-

kevičius, J. Lagunavičius, S. Stonkus, A. Laurintėnas, lengvaatlečiai A. Mikėnas ir B. Kalėdienė, boksininkas R. Murauskas, irklotojai A. Bagdonavičius ir Z. Jukna jau yra iškovoję Olimpinių žaidynių medalius. Sportiniam pasauliui žinomi ir lengvaatlečių J. Pipynės, A. Varanausko, A. Baltušniko, A. Vaupšo, stalo tenisininkų A. Saunorio, L. Balaišytės, N. Ramanauskaitės-Kurdzikauskienės, krepšininkų J. Daktaraitės, G. Tulevičiūtės-Vileikienės ir daugelio kitų vardai.

Puikiais pasiekimais vis labiau garsina Tarybų Lietuvą sporto šakos, kurios anksčiau respublikoje nebuvo populiarios. Viena jų — akademinis irklavimas. Vilniaus "Žalgirio" vyrų aštuonvietė, vadovaujama R. Vaitkevičiaus, 1962 m. gražiai pasirodė tarptautiniame TSRS-JAV mače Filadelfijoje. Vilniečiai pasaulio pirmenybėse Liucernoje iškovojo sidabro medalius. 1963 m. Kopenhagoje įvykusiose Europos pirmenybėse žalgiriečiai dar padidino savo sidabro "atsargas": pralaimėję tik pasaulio čempionams Vakarų Vokietijos irklotojams, iškovojo antrąją vietą. Bet mače TSRS-VFR "Žalgirio" irklotojai pasiekė pergalę ir prieš "Raceburgo RC" aštuoniukę — pasaulio čempioną. Europos pirmenybėse savotišką staigmeną padarė kita žalgiriečių valtis — keturvietė. Ji tapo bronzos medaliu laimėtoja. Dar sėkmingiau startavo Vilniaus "Žalgirio" moterų aštuonvietė, kurią treniruoja Ričardo Vaitkevičiaus brolis Eugenijus: žalgirietės Maskvoje laimėjo Europos pirmenybių aukso medalius. Verta prisiminti ir sunkumų kilnotoją grigiškietį A. Račkauską, kuris TSRS Tautų III spartakiadoje iškovojo čempiono vardą. Mūsų respublikos šiuolaikinės penkiakovės rinktinė užėmė "sidabrinę" antrąją vietą. Šios spartakiados imtynių turnyre bronzos medalis įteiktas vilniečiui V. Remeikai. O ar seniai akademinį irklavimą, šiuolaikinę penkiakovę, sunkumų kilnojimą, imtynes Lietuvoje vadino atsiliekančiomis sporto šakomis?

Bet tai, kas pasiekta, tenka laikyti tik nebloga pradžia. Sportiniam judėjimui Tarybų Lietuvoje keliami nauji dideli reikalavimai. Aukšti sportiniai pasiekimai, čempio-

nų titulai nėra patys sau tikslas. Kūno kultūra ir sportas turi tvirtai įeiti į darbo žmonių buitį. Sportas privalo padėti ugdyti naują komunistinės ateities žmogų, kuriame turi būti harmoningai išvystytos dvasinės ir fizinės jėgos. Tarybų Lietuvos III spartakiados visuose etapuose — varžybose sporto kolektyvuose, rajonuose, zonose, miestuose ir respublikinėse — dalyvavo apie 500 tūkstančių žmonių. Dabar keliamas uždavinys, kad artimiausiais metais pusė milijono respublikos gyventojų ne vien kartkartėmis dalyvautų varžybose, bet sistemingai, reguliariai sportuotų. Taigi, Tarybų Lietuva turi tapti pusės milijono aktyvių sportininkų respublika. Sportas — sveikatos, ištvėrmės, žvalumo, darbingumo, ilgo amžiaus šaltinis. Todėl jis turi įeiti į kiekvieną namą, į kiekvieną šeimą. O tai yra ir naujų aukštųjų sportinių pasiekimų laidas: juk masiškumas atskleidžia ir naujus talentus.

Renkant geriausius 1963 metų Tarybų Lietuvos sportininkus ant svarstyklių tarsi buvo dedami A. Račkausko aukso medalis ir J. Jaruševičiaus pasiektas TSRS sklandymo rekordas, A. Varanausko pergalė Tautų spartakiadoje ir R. Tamulio laimėjimas Europos pirmenybėse, buvo lyginami irklotojų, penkiakovininkų ir kitų sporto šakų mėgėjų pasiekimai. Tarybų Lietuvos sportas iškovoja vis daugiau didelių pergalų ir atrinkti svarbiausias iš jų vis sunkiau.

PAVASARIS

Pavasaris, pavasaris!

Kačiuką sidabrinį

Suradau.

Pamerkus į vandens stiklinę

Atnešu tau

Pavasari.

Tu palieti ranka kačiuką švelnų,

žiūri —

Ir nieko nesakai.

O aš juokiuos — pavasaris ant tavo delno,

Ir tu pavasariu

Šypsais.

Elvyra Kubiliūtė